



# Çağdaş DERGİ

“Çağdaşlık ifade özgürlüğü ile başlar...”

Sayı: 2 / Şubat 2022

## ÖRGÜTLENEME



### GÜNAH ÇIKARMAKTAN VAZGEÇİP DEĞİŞTİRMELİYİZ

Gökhan Durmuş

### GAZETECİLERİN ÇALIŞMASINI DÜZENLEYEN HUKUKİ TABLOYA GENEL BİR BAKIŞ

Av. Onur Can Keskin

### ÖRGÜT BOLLUĞU İÇİNDE ÖRGÜTSÜZLÜK

Faruk Eren

### GAZETECİLERİN ÖRGÜTLENMESİ HAYAT MEMAT MESELESİDİR

Timur Soykan

### ÖZLÜK HAKLARI ERİRKEN GAZETECİLER HER ZAMANKİNDEN DAHA SAVUNMASIZ

Nermin Pınar Erdoğan

### GAZETECİLİĞİ ZORBALAR DEĞİL GAZETECİLİK TANIMLAYACAK

Erdem Güner

### MEDYADA “AH O ESKİ GÜZEL GÜNLER!..” ALDATMACASI

Özlem Akarsu Çelik

### BBC GREVİ

Nazan Özcan

Gazetecinin temel görevi, gerçekleri nesnel bir biçimde, çarpıtmadan, sansürlemeden aktarmaktır.

Gazeteci, demokratik değerlere ve insan haklarına aykırı yayın yapmamalıdır.

Haber, yorum ve görüşler okur ve izleyicinin yayının niteliğini anlayabilmesini sağlayacak biçimde, açıkça birbirinden ayrılmalıdır.



#### **Sahibi**

**Çağdaş Gazeteciler Derneği Adına**  
Genel Başkan  
Can Güleryüzlü

#### **Tasarım**

Enes Berk Demirkol  
Müge Özlem Tuzcuoğlu

#### **Sorumlu Yazı İşleri Müdürü**

Hale Gönültaş

#### **Kapak İllüstrasyonu**

Enes Berk Demirkol

#### **Haber Müdürü**

Nermin Pınar Erdoğan

#### **Yönetim Yeri - İletişim**

Şehit Gonenç Caddesi,  
Çankaya Belediye Zabıtası Yerleşkesi,  
Maltepe - ANKARA  
cagdasdergi@gmail.com

#### **Yayın Kurulu**

Can Güleryüzlü  
Hale Gönültaş  
Nermin Pınar Erdoğan  
Rabia Deniz  
Erdem Güner

🐦 twitter.com/cgdgenelmerkez  
📘 facebook.com/CagdasGazeteciler



Gazetecilerin çarpan etkisi yaratan  
örgütsüzlüğü

4

Günah çıkarmaktan vazgeçip  
değiştirmeliyiz

*Gökhan Durmuş*

9

Gazetecilerin Çalışmasını Düzenleyen  
Hukuki Tabloya Genel Bir Bakış

*Av. Onur Can Keskin*

12

Örgüt bolluğu içinde örgütsüzlük

*Faruk Eren*

15

Özlük hakları erirken gazeteciler her  
zamankinden daha savunmasız

*Nermin Pınar Erdoğan*

18

Gazetecilerin örgütlenmesi hayat  
memat meselesidir

*Timur Soykan*

22

Gazeteciliği zorbalar değil gazetecilik  
tanımlayacak

*Erdem Güner*

26

Cumhuriyet hep aynı "nehirde" ama  
haber nerede?

29

BBC Grevi

*Nazan Özcan*

32

Medyada "Ah o eski güzel günler!.."   
aldatmacası

*Özlem Akarsu Çelik*

36

Şiir

*Mehmet Yaşın*

38

## Basında Örgütlen(e)me(me)!

Yoksulluğa, haksızlığa, sömürüye, ahlak dışı davranışlara karşı olmakla insanın kurtuluşuna inanmak birlikte gelişir. Her ikisi de aynı etik temeller üzerinde yükselir ve pratik bir değer taşımak için politik biçimler kazanırlar. Böylece biri olmadan diğ erinin de anlam taşımayacağı değerler bütünü oluşur. Çağdaş Dergi'nin ilk sayısında bu değerleri, gazetecilik mesleği üzerinden aktarmaya çalıştık. Erkin elindeki imkanlarla gerçekleştirmeye çalıştığı "hafızasızlaştırma politikalarına" karşı yazdık, kayıt altına aldık.

Çağdaş Dergi'nin ikinci sayısında, Türkiye'de 1970'lerin sonunda uygulamaya konulan politikaları medya emekçileri açısından tartışmaya açtık. 'Neden örgütlenemiyoruz?' sorusuna yanıt ararken örgütlenme hafızamıza dair örnekleri satırlarımıza taşıdık, 1980'lerden 1990'lara ve günümüze geldik. Gazetecilerin örgütlenememesin yanıtlarını ararken çözüm önerilerine odaklandık.

Örgütlenme hem özneliği hem de tarihsel süreci açısından hassasiyet içeren bir başlık. Türkiye'de, son dönemde daha da artan devlet/medya sermayesi ilişkisinin hercümerç hali, basın emekçilerinin toplumsal sınıflar içindeki konumu ve sosyal-siyasal dönüşümlerin gazeteciliğe etkileri dikkate alındığında, meseleyi doğrusal bir düzleme indirmenin de pek kolay olmadığını söylemek mümkün.

### İğneyi kendimize, çuvaldızı başkalarına

Bu bağlamda 'iğneyi kendimize, çuvaldızı başkalarına batıralım' dedik ve -basında örgütsüzlük başlığına gelecek sayılarda da devam edilmesinde hemfikir olarak - dosyamızda, biraz daha kendimize aynayı çevirdik. Aynada gözük en ilk suliet, gazetecilerin sınıfsal bilinçlerindeki soruna işaret ediyordu!

### Gazetecilerin sınıf bilincinin tarihi

Altı çizilesi bir gerçek var ki; o da gazetecilerin sınıfsal bilincinin, emek eksenli toplumsal muhalefetin yükseldiği 1960'lar ve 70'leri kapsayan yıllar haricinde ya basın sermayesi ya da siyasi iktidarın tercihleri doğrultusunda şekil alması. Basın emekçilerinin örgütlülük oranının, zaten çok düşük olan tüm iş kollarındaki oranın (yüzde 14) bile altında (yüzde 8) kalması ve örgütlenmenin en az olduğu iş kollarından biri haline gelmesi de bu durumun net göstergesi.

Bu örgütsüzlük hali, gazeteciliği her türlü dış etkiye açık duruma getirirken, mesleki kazanımların yitirilmesiyle mesleki yozlaşmayı da kaçınılmaz kılmakta.

### Örgütlü mücadele örgütsüzlük kadar dönüştürücüdür

Dergide yer alan yazılarda da vurgulandığı gibi gazeteciliği, medya sahibinin çıkarları ve iktidarın propaganda aracı haline dönüştürmek, geniş halk kitlelerini kapsayan emekçilerin sorunlarının göz ardı edilmesini beraberinde getirmekte. Dolayısıyla gazetecilerin örgütsüzlüğü sadece gazetecileri değil halkı da doğrudan etkilemekte.

Son tahlilde basındaki örgütsüzlük birçok açıdan sonuç olarak görülebilir. Buna karşın örgütlü mücadelenin, örgütsüzlük kadar dönüştürücü olduğunun görülmemesinin; her sonucun, çözüm için de bir bilgi sağladığının görülmesinin doğrudan sınıf bilinciyle ilgili olduğu asla unutulmamalı.

Keyifli okumalar,

Can Güleryüzü

## Gazetecilerin çarpan etkisi yaratan Örgütsüzlüğü!

Türkiye'deki basın iş kolu örgütlenme sürecindeki temel kırılmalardan birinin, 7 Mayıs 1983'te yaşandığı söylenebilir. O tarihe kadar yüzde 60'lar oranında olan örgütlülük, günümüzde yüzde 8.3'e kadar gerilemiş durumda.

### Değişen neydi?

7 Mayıs 1983 tarihinde yürürlüğe giren 2821 sayılı Sendika Yasası'nın 60'ıncı maddesiyle basın iş kolunda çalışanların örgütlülüğüne ket vuruluyor, basın emekçilerinin sendikal örgütlenmelerinin, tek iş kolundan iki iş koluna ayrılması öngörülüyordu. Yeni düzenlemeyle iş kolları sayısı bölünerek 28'e çıkartılmıştı. Şöyle ki; aynı sendika çatısı altında örgütlü olan 5953 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun'a göre çalışanlarla 1475 sayılı İş Kanunu'na (22 Mayıs 2003 tarihinden sonra 4857 sayılı kanun oldu) göre çalışanlar, ayrı iş kolları olarak tanımlanıyordu. Düzenlemeyle yayın organına haber üretenle yayının basımı ve dağıtımını yapanların sendikaları, diğer bir ifadeyle 'mahalleleri' ayrılıyordu

### Düzenleme işveren lehineydi

Bu değişiklik kısa dönemli pratik sonuçlardan öte tarihsel dönüşümün de ilk adımlarıydı ve basın çalışanları aleyhine, işverenler lehine ustaca bir müdahale yapılmıştı. Düzenlemenin, 12 Eylül Askeri Darbesi sonrası uygulamaya koyulan

neoliberal politikaların öngördüğü örgütsüz toplum idealine yönelik kritik adımlardan biri olduğunun altını çizmek gerek. Söz konusu düzenleme, Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun'a tabi olarak çalışanların, toplumsal mücadelede alanında konumlanma sorunsalını da iyiden iyiye belirginleştirdi. Gazeteci, emekçi sınıfın mı, yoksa yaptığı işin belli özgünlükleri itibarıyla açılan entelektüel kanaldan 'orta sınıf'ın mı parçasıydı? Bu soruya, her ülkenin ekonomik ve sosyal gelişimine paralel özgün şartlar esas alınarak verilebilecek yanıt, Türkiye'de basın emekçilerinin her geçen gün emekçi sınıftan ayrışması yönünde oldu.

### Devletin yayın organlarına müdahalesi tarihsel bir gerçek

Türkiye genelinde yüzde 14,1'lik düşük sendikalaşma oranının bile altında (yüzde 8.3) kalan basın iş kolundaki örgütsüzlüğün nedenlerini, 1800'lerin ilk yarısına kadar dayandırmak mümkün. Osmanlı'da 1831 tarihinde yayınlanan ilk gazete Takvim-i Vekayi, bilindiği üzere devletin yönetimindeki bir yayın organıydı ve çalışanları devlet kadrolarında görevli, yani devletin memurlarıydı. Sonraki süreçte, özellikle de Ziya Paşa, Namık Kemal gibi dönemin aydınlarının öncülük ettiği siyasal hareketlerin yarattığı ortamda bu durum kısmen değişse de devletin yayın organları üzerindeki kontrolü



1961 yılında basın emekçilerine önemli haklar sağlayan 212 sayılı yasa değişikliğini gazete patronlarının üç gün boyunca gazete çıkarmayarak boykot etmeleri üzerine gazetecilerin birleşerek çıkardıkları **BASIN** gazetesi

hiç eksilmedi. Otuz yıl süren 1878-1908 tarihleri arasındaki 'İstibdat Dönemi'nde ise gittikçe daralan bir alana sıkışan basın faaliyeti, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu sonrasında da devletin kontrolü altında varlığını sürdürdü. Basın tarihimizde 'matbuat' olarak adlandırılan ve ilk zamanlar devlet kademelerindeki görevlilerin, sonra ise devlet kontrolündeki ya da baskısı altındaki 'aydınlar'ın sürdürdüğü basın faaliyeti, hem niteliksel hem de niceliksel boyutta mesleki iç dinamiklerden uzun süre mahrum kaldı.

### 1950'lerden 1980'lere uzanan süreç

Cumhuriyetin ilanından 22 yıl sonra geçilen 'Çok Partili Siyasi Hayat' ile birlikte toplumsal alanda yaşanan gelişmeler ve 1950'de Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle izlenen politikalar, emek hayatının tamamında olduğu gibi basın iş kolunda da dönüşümlere yol açtı. Gazeteler ve diğer yayın organları ile basın çalışanları açısından artık 'matbuat dönemi'nin sonuna gelinmiş, 'basın dönemi'ne geçilmişti.

'Basın dönemi' diye tanımlanan ve 1980'lerin başına kadar süren yaklaşık 40 yıllık süreçte ilk olarak, 1952 yılının Haziran ayında yürürlüğe giren 5953 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun ile bir yandan gazetecilik hukuksal zemine şekil almaya diğer yandan

basın iş kolundaki emekçilerin mesleki hattı belirginleşmeye başladı. Türk basın tarihi konusunda önemli eserlere imza atan Hıfzı Topuz, 5953 sayılı yasanın içerdiği düzenlemeyi ve dönemi, "II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi" isimli kitabında, şöyle aktarmaktadır:

**"DP iktidarının ilk yılları basının mutlu bir dönemidir. Kovuşturmaya uğrayan, tutuklanan gazeteci yoktur. Hükümetle gazeteciler arasında genellikle yakın ilişki kurulmuştur. Gazete sahipleriyle Adnan Menderes arasında bir balayı dönemi başlamıştır o yıllarda... Bunun yanı sıra gazetecilerin sosyal haklarını tanıyan 'basın mesleğinden çalışanlarla çalıştıranlar arasındaki münasebetleri düzenleyen 5953 sayılı, 13 Haziran 1952 tarihli kanun' da çıkmış ve bu kanunla gazeteciler şunları elde etmişlerdir:**

- \*Sendika kurabilmek,
- \*Sosyal sigortadan yararlanmak,
- \*İşverenin gazeteciyle yazılı iş anlaşması yapması zorunluluğu,
- \*Askerlikte, mahkumiyet ve gazetenin kapanması durumlarında gazeteciye ücret ödenmesi,
- \*Haftalık tatil, yıllık ücretli izin vb.

**Bu kanun o zaman için çok önemli bir aşama olmuştur."**



## 1960 ihtilali siyasi ikliminin basına etkisi

Her siyasal gelişmeden doğrudan etkilenen basın iş kolundaki ilişkiler; 1961 yılına gelindiğinde, basın emekçilerinin örgütlülüğü açısından gelecek 20 yıla etki eden sonuçlar doğuran yasal bir düzenlemeye kavuştu. 1960 Askeri İhtilali'nin yarattığı sosyal ve siyasal ortamda, bugün hala 'Çalışan Gazeteciler Günü' olarak kutlanan 10 Ocak 1961 tarihli, 5953 sayılı yasada değişiklik içeren 212 sayılı yasal düzenleme hayata geçirildi. Basın emekçilerine, basın işverenleri karşısında ekonomik ve sosyal güvenceler sağlayan düzenleme, patronlar tarafından tepkiyle karşılandı ve tarihe '9 Patron Olayı' adıyla geçen gelişmeler yaşandı. İşverenlere; iş sözleşmelerinin yazılı olarak yapılması, ücret miktarı, işin niteliği ve gazetecinin kıdeminin sözleşmelere konulması yükümlükleri getiren 212 sayılı yasal düzenleme üzerine Akşam, Cumhuriyet, Dünya, Hürriyet, Milliyet, Yeni Sabah, Vatan, Tercüman ve Yeni İstanbul gazetelerinin sahipleri, 10 Ocak 1961'de yayınladıkları bildiriyle yasayı boykot edeceklerini duyurdu ve üç gün boyunca gazete çıkarmayacaklarını açıkladılar. Patronlara karşı ilk tepkiyi, gazetelerin yazı işleri müdürleri verdi ve söz konusu bildirin çıktığı gazetelerine 'sorumlu müdür' olarak imzalarını koymayacaklarını açıkladılar. Yazı işleri müdürleri ortak bir bildiri yayınlayarak, yasal düzenlemeyi savundular. Bildiride yer alan görüşler şöyleydi:

***"1- Gazetelerimizin kapatılması konusunda patronlarımız tarafından alınan kararı asla tasvip etmiyoruz.***

***2- Bu karara mesnet olarak gösterilen basınla ilgili kanunların patronlar tarafından belirtildiği şekilde 'basının emsali görülmemiş bir tehlikenin içine aldığı,' 'temel hak ve hürriyetlerimizi kısıntıya soktuğu' iddiasına iştirak etmiyoruz.***

***3- Bu kanunlardan basında çalışanlarla çalıştıranlar arasındaki münasebetleri düzenleyen 'fikir işçileri kanunu' sosyal adaletin gerçekleşmesinden başka bir netice sağlamayacak, hak ve hürriyetimizi kısmayıp bilakis garanti altına alacaktır."***

Gazeteciler, 10 Ocak 1961'de sendikadan vilayete yürüdüler ve o gün, kendi olanakları ölçüsünde İstanbul Sendikacılar Lokali'nde üç gün boyunca "Basın" adında bir gazete çıkarmaya karar verdiler.

Bilinç ve örgütlenme düzeyinde basın emekçilerine önemli kazanımlar sağlayan bu gelişmeler, 5953 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun'un yürürlüğe girdiği 1952 yılında İstanbul ve Ankara'da ayrı ayrı kurulan - 1965 yılında Türkiye Gazeteciler Sendikası (TGS) adı altında toplanan - gazeteci sendikaları için de örgütlenme alanı açtı.

TGS, o yıllarda aralarında Milliyet ve Hürriyet'in de bulunduğu ulusal düzeydeki birçok gazetede örgütlendi. Gazetecilerin örgütlülüğü olduğu TGS, diğer iş kollarına göre daha az üyeye sahip olmasına karşın çatısı altında bulunduğu konfederasyon içinde de öncü sendikalar arasında yer alıyordu.

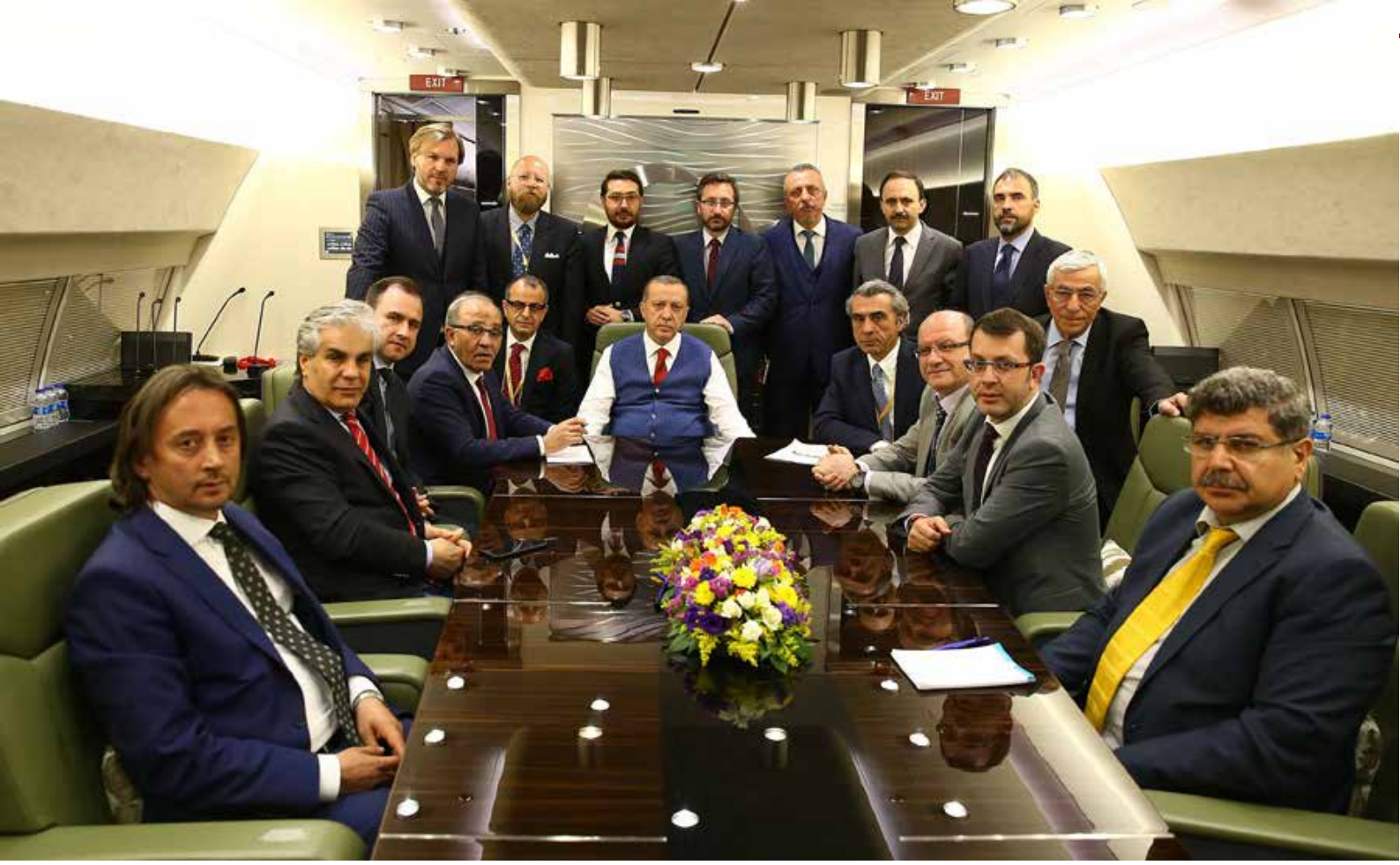
## Sendikasızlaştırmanın başladığı 'medya dönemi'

Tarihler 1980'leri gösterdiğinde Türk basınında yeni bir evreye, 'medya dönemi'ne giriliyordu. Bu dönemin temel özelliği, yukarıda da ifade ettiğimiz üzere 1980 Askeri Darbesi'nin sonrasında neoliberal politikaların hâkim kılınmasıydı. Bunun için izlenen yol ise, başta emek örgütlenmeleri olmak üzere sol ve sosyalist örgütlenmelerin önünü kesmekti. Devlet yönetimine hâkim olan bu anlayışa paralel medya sahipliği yapısında dönüşümler yaşandı. Başka sektörlerde faaliyet gösteren şirket sahipleri, birer birer basın kuruluşlarını satın aldı

## Darbe şartlarını fırsata çeviren patronlar

TGS Genel Merkez yönetiminde 1972'den itibaren görev alan ve uzun süre genel başkanlığını yapan Ziya Sonay'ın, o döneme ilişkin, öğretim üyesi Tuba Karahisar'ın "Türkiye'de Gazetecilerin Sendikalaşma Sorunları" başlıklı çalışması kapsamında aktardığı görüşler şöyle:

***"Sendikamız, 1970'li yıllarda çok başarılıydı ve o yıllarda Türkiye çapında otuzun üzerinde iş yerinde Toplu sözleşme yapılabilirdi. Ancak 12 Eylül'le birlikte Türkiye'de sendikal hareket darbe yediği gibi bu durum basın iş koluna da yansdı. 30 iş yerinde Adana, Eskişehir, Bursa, İzmir, İstanbul'da Toplu Sözleşme yapılabilirdi ve her yerde örgütlülük vardı. Şubelerle birlikte bayağı güçlü bir sendikal yapılanma söz konusu idi. 1980 darbesinin ardından çıkan yasayla beraber iş kolları değişti. Daha evvel 1970'li yıllardaki yasal mevzuata göre basında çalışanlar da sendikamıza üye oluyordu.***



*Hemen hemen her yurt dışı ziyaretinde bir grup gazeteciyi uçağına alan Erdoğan, çeşitli gazetelerin genel yayın yönetmenleri ve üst düzey sorumlularıyla birlikte*

***Yani her hangi bir matbaa, gazete, ajans. Ama 1982 yılında çıkan 2821 Sayılı Sendikalar Yasası sadece gazetecilerin bu sendikaya üye olmasına izin verince üye sayımız 1/3'e düştü. Yoksa 5000-6000 kişilik sendika idik. Para basılan Merkez Bankası Banknot Matbaası bile üyemizdi. Hatta 12 Eylül'ün olduğu gün Merkez Bankası Matbaası'nda grev vardı. Ama geçen zaman içinde gazetenin kadrosunda olanlar buraya üye olabildiler. Bu durumu fırsat bilen işverenler taşeronlaştırmayla orada yapılan işlerin bir bölümünü kendi kadrosundan çıkartmaya başladı. Önce paketlenme servislerinde çalışanlarda başlatıldı. Arkasından ulaştırmayı, yemekhaneyi, gele gele karanlık odaya kadar gelindi. Sadece yazı işlerinin bir bölümünde çalışanlar gazetenin esas kadrosunda oldu. Hepsini taşerona verdiler. Böylece aynı iş kolunda olunmadığı için üyeliği düşüyor."***

### **İşkolu sendikacılığından iş yeri sendikacılığına**

Gazete sahipliği profilinde Aydın Doğan'la başlayan değişikliğin hızlandığı, gazete patronluğunun "medya sahipliğine" dönüştüğü; gazetelerin Babıali'den plazalara taşındığı 1980 ve 1990'lı yıllar, aynı zamanda medyada tiraj ve

izlenme rekabetinin de acımasızca arttığı bir dönemdi. Ancak patronlar gazetecilik kalitesini artırarak değil, -Türkiye tipi- daha ucuz, maliyeti daha düşük ürünler çıkararak rekabet üstünlüğü elde etmeye çalışıyorlardı. Medya sahiplerinin, maliyetlerini düşürmek için ucuzlatacakları girdi sayısı fazla değildi, sadece çalışanlara ödenen ücretler kalıyordu. Bu nedenle de patronlar toplu sözleşme masalarını istemiyordu.

Türkiye Gazeteciler Sendikası, yeni medya kuruluşlarında örgütlenmeyi başaramıyor; Doğan Medya Grubu, Cumhuriyet, Anadolu Ajansı ve benzeri kuruluşlarla sınırlı bir alanda varlığını sürdürebiliyordu. Bu durum, sendikanın örgütlü bulunduğu işyerlerinin sahipleri tarafından, "haksız rekabete" yol açtığı gerekçesiyle şikâyet konusu ediliyordu. Doğan Grubunun bu gerekçeyle çalışanlarına sendikadan istifa etme baskısı kurmaya başladığı 1990'lı yıllarda, Türkiye Gazeteciler Sendikasının yönetiminde de ağırlıklı bu grupta çalışan gazeteciler yer alıyordu. Medyada sendikal örgütlülüğün sonu da, Doğan Grubunun sendikal örgütlenmeyi kırmasıyla başlamıştı. Bu aşamadan sonra Türkiye Gazeteciler Sendikası, iş kolu sendikası olmaktan uzaklaştı ve işyeri (Anadolu Ajansı) sendikasına dönüştü.

## AKP dönemi basın ve örgütlenme

Basın tarihi ve basın iş kolundaki örgütlenme süreçlerini kesitlerle anlattığımız gelişmelerin günümüze yansımaları, aktarılanlardan daha ağır ve derin oldu. 1980'lerde temelleri atılan 'medya dönemi'nin tahribatı, 2002'de iktidara gelen AKP'yle, gazeteciliğin mesleki niteliklerinin yok edilmesi düzeyine ulaştı. Bir yandan basında örgütlü emekçi sayısı tek haneli rakamlara düştü, diğer yandan sendikalar sıkıştırıldıkları alanda dar kadrolarla daha da küçüldü. Sendikalara bu dönemde yöneltilen en ağır eleştirilerden biri 'Sarı Sendikacılık'tı. Toplumsal ve mesleki mücadeleyi unutan, sadece ücret pazarlığı yapan 'Sarı Sendikacılık', örgütlenme sorununa tuz biber ekti.

## Gazetecinin durduğu yer neresidir? Sınıfı nedir?

Yazının bu bölümünde, üzerinde ısrarla durulması gerektiğini düşündüğümüz konulardan biri de, gazetecilerin toplumsal sınıflar içinde nerede olduğu ve ilkesel olarak nerede durduğudur. 2000'lerin ortalarında itibaren daha yoğun olmakla birlikte son 40 yıldır 'medya'nın büyük bir kısmı, basında sendikasızlaştırmayı hedefleyen iktidarlara yol yürüyen işverenlerin kontrolüne geçerken, Dünya genelinde parasal büyüklük açısından ilk beş 'sektör'den biri haline gelen medyada bu ortaklığa 'yandaş' ve basın patronlarının amaçlarına ulaşmasında en büyük 'hizmetkarlığı' yapanlar ise, ne yazık ki hep gazetecilerdi. Bunların başında gelen ve yakın zamana kadar Türkiye'de 'basının amiral gemisi' olarak anılan Hürriyet gazetesinin uzun yıllar genel yayın yönetmeliğini yürüten Ertuğrul Özkök'ün, 19 Şubat 2003 tarihinde Hürriyet'teki köşe yazısında yazdığı "Ben sadece bir gazete yöneticisi değilim. Aynı zamanda bir medya işletmecisiyim" ikrarı, gazeteciliğin sınıfsal bilincindeki ikilemin nerelere savurulacağıının en iyi örneklerinden biridir. 1960-80 yılları arasındaki 'basın dönemi'nde öne çıkan emekçi kimliği dışında 'seçkinciliğe' her zaman zaafli bir yapıya sahip gazetecilerin, geldiğimiz aşamada gittikçe değersizleştiği gerçeğiyle karşı karşıyayız. Örgütsüz, haklarını savunamayan ve meslek ilkeleri erozyona uğrayan gazeteciliğin ortaya çıkardığı tahribat, gazetecilerden daha fazla halka yansdı.

Örgütlü bir hayatın parçası olmayan gazetecilik, her geçen zamanda örgütsüz toplum yolunda çarpan etkisi yarattı.

Bu yazı bağlamında temel kaynaklardan biri olarak aldığımız Çağrı Kaderoğlu Bulut'un 2019 yılında çıkan "Sınıfın Sınırlarında GAZETECİLER ve PROLETERLEŞME" kitabı, gazetecilerin süreç içinde geldiği aşamanın proleterleşme olduğuna işaret etmekte ve emekçi sınıfın parçası olduğu tezini vurgulamakta. Gazetecilerin; iletişim teknolojilerindeki baş döndürücü gelişmeler ile örgütsüzlük, mesleğin iç dinamiklerinden usta-çırak ilişkisinin yok olması, sayıları en son 71 olan iletişim fakültelerinin her yıl yüzlerce mezun vermesine paralel gazeteciliğin ucuz iş gücüne dönüşmesi ve iktidarın uyguladığı ağır baskılarından kaynaklı yaşadığı nitelik kaybı, gazetecilerin üretim sürecindeki etkilerinin ikinci dereceye inmesine, her alanda yoksunlaşmasına sebebiyet vermiştir. 'Sınıfın sınırları'nda olan gazetecilere - son zamanlarda tepe noktaya varan mesleki yozlaşma da göstermektedir ki - lümpenlik de ensesinde her an nefesini hissettirecek kadar yakındır.

1970'lerin devrimci parçalarını seslendiren Cem Karaca'nın "İşçisin sen işçi kal" nakaratlı 'Tamirci Çırağı' parçası, gazetecilerin yaşadığı gerçeğe ışık tutacak anlamlı eserlerin başında gelebilir. ■





**Gökhan Durmuş**  
**TGS Başkanı**

## **Günah çıkarmaktan vazgeçip değiştirmeliyiz**

Türkiye medyasında sendikanın tasfiye edilmesinin üzerinden neredeyse 30 yıl geçti. Gazetecilik, toplumsal kutuplaşmanın ve sendikasızlaştırmanın da etkisiyle dikkate alınmayan, kolay hedef hâline gelen bir meslek grubuna dönüştü, bu da itibar kaybına yol açtı.

Toplum genelinde uygulamaya konan, sosyal ve ekonomik alanda bireyselleşmeyi kışkırtıcı, mesleki dayanışma başta olmak üzere her türlü dayanışmayı sınırlayan politikalara daha yoğun maruz kalan gazeteciler, son yıllarda yaşadıkları erozyonun farkına varmaya başladı. 1990'lı yıllara kadar yüzde 60'ların üstünde olan medya sektöründeki örgütlülük oranı 2022 yılında yüzde 9'lara geriledi. Gerilemede elbette patronların, sendikal yasaların etkisi var ancak kabahatin büyüğünün biz gazetecilerde olduğunu da söyleyebiliriz.

Son yıllarda basın iş kolunda sendikalaşma konusunda yavaş da olsa hareketlilik başlayınca sık sık günah çıkarmalarla karşılaşır olduk. Gazetecilik meslek örgütlerinin yaptığı her toplantıda "Sendikasızlaştırma sürecinde yeteri kadar direnemediklerini, teslim olduklarını" anlatan o kadar çok meslek büyüğü var ki, duysanız şaşırırsınız.

Şüphesiz geçmişte hatalar, yanlışlar yapıldı. Sendika da hatalar yaptı ancak bunlara sığınarak mesleğimizin, haklarımızın elimizden alınmasına seyirci kalamayız. Altı çizilmesi gereken bir diğer nokta da, 30 yıl içinde medya sektörünün çalışan yapısındaki büyük değişim. Sendikalı, ayrıcalıklı dönemlere şahit olmuş gazeteci sayısı, bugünkü toplamın yüzde 10'unu geçmez. Ama yeni, istekli ve sorumluluk almaktan çekinmeyen genç bir

kuşak bugün meslek ilkelerine sahip çıkmak için en önde yürüyor. Değişimi müjdeleyen ateşi de bu kuşak elinde tutuyor.

### **Değişim başladı**

2006 yılından itibaren iktidarın medya alanına ilişkin yürüttüğü özel bir politika nedeniyle gazetecilik mesleği tehdit altında. Meslektaşlarımız tutuklanıyor ya da adliyelerde haberlerini savunmak zorunda bırakılıyor. Bu kadar baskının, korkutmanın yaşandığı sektörde topluma doğru haberi ulaştırmak için var güçleri ile çalışan meslektaşlarımızın sayısı da azımsanmayacak kadar fazla.

İşte biz burada düştüğümüz yerden kalkmaya başladık. Asgari ücret seviyesinde olan ücretlerin yükseltilmesi, sansüre karşı, iş ve sendikal güvence için örgütlenme hızlandı. Yıllarca bu mesleği icra edecek olan genç meslektaşlarımızın sendikalaşmaya yönelik ilgilerinin de hızla yükseldiğini söylemek mümkün.

2012 yılında İşkolları Yönetmeliği'nde yapılan değişiklikle (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121219-8.htm>) gazetecilik işkolu, matbaa işkolu ile birleştirildi ve "Basın, Yayın ve Gazetecilik" işkolunu oluşturuldu. Böylelikle sektörde çalışan sayısı yaklaşık 100 bine yükseldi. 2013 yılı Ocak ayı istatistiğine göre işkolundaki örgütlülük oranı yüzde 3.5 olarak açıklanmıştı. 2021 Temmuz istatistiklerine baktığımızda işkolundaki sendikalaşma oranının yüzde 8.4'e çıktığını görüyoruz. Bu artışın devam etmesi ve 2022 Ocak istatistiklerinde yüzde 10 seviyesine ulaşmasını bekliyoruz. Yeterli mi, elbette değil.



Fotoğraf: Dilay Yalçın

## Sektör daralıyor

2012 tarihli yönetmelik değişikliğiyle işkollarının birleştirilmesinin ardından medya sektöründe çalışan sayısı, günümüzde 90 bin civarında. Matbaa iş kolu dışında çalışan yani sadece gazetecilik yapanların sayısında ciddi bir düşüş yaşandığının altını çizmek gerekiyor. Yapmış olduğumuz kapsamlı araştırma sonucunda gazetecilik faaliyeti yürüten işyerlerinde kayıtlı çalışanların toplam sayısının yaklaşık 23 bin olduğunu görüyoruz. Bu sayının içinde “Gazetelerin yayımlanması” başlığı altında 10 bin; “Televizyon programcılığı ve yayıncılığı faaliyetleri” alt başlığı altında 8 bin; “Haber ajanslarının faaliyetleri” başlığı altında 4 bin; “Radyo yayıncılığı” başlığı altında ise yaklaşık bin kayıtlı çalışan bulunuyor. Diğer bir deyişle “Basın, Yayın ve Gazetecilik” işkolu içinde, gazetecilik mesleğini icra ettiğini düşündüğümüz kayıtlı çalışan sayısının, işkolundaki toplam kayıtlı çalışan sayısına oranı yüzde 24.7.

Sendika olarak ülkemizde kaç kayıtlı gazeteci olduğuna dair yukarıdaki veriyle yetinmeyerek, SGK’ya meslek kodları üzerinden Aralık 2020’de bir bilgi edinme başvurusunda bulduk. Ocak 2021’de gelen yanıtı göre farklı meslek kodlarında toplamda 23 bin 306 gazeteci olduğunu gördük. Bu bilgi hem yukarıdaki çalışmamızı doğruladı hem de hangi meslek kodu ile kaç gazetecinin istihdam edildiğine dair bize bilgi sundu.

Örneğin 5 bin 308 kişi ile “muhabir” en fazla istihdamın gerçekleştiği meslek kodu iken, onu, 2 bin 984 kişi ile “gazete muhabiri” ve 2 bin 571 kişi ile “editör-gazete, dergi vb.” kodu takip ediyor. En az istihdamın ise 2 kişi ile “Spor Yazarı”, 3 kişi ile “okur temsilcisi” ve 5 kişi ile “takdimci” kodu ile olduğunu görüyoruz. İletişim ve gazetecilik fakültelerinden mezun olan gençleri dâhil etmediğimizde dahi sektördeki işsizlik oranı yüzde 25’i geçiyor. Bu oran her yıl daha da yükseliyor.

## Yeniden canlanma dönemi

2012 yılına kadar ağırlıklı Anadolu Ajansı’ndaki (AA) üyeleri ile ayakta kalmaya ve bu fırtınayı atlattırmaya çalışan TGS, bu dönemde Basından Sorumlu Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç’ın açıktan müdahalesi ile AA’dan tasfiye edildi, kapasitesi ve etkinliği de ciddi yara aldı. O dönemde işkollarına yönelik düzenleme ile gazetecilik işkolu genişletilerek bugünkü hâlini alınca sendika, işkolu barajının da altında kalma tehlikesi ile karşı karşıya kaldı.

Bu karamsar tabloyu tersine çeviren ise genç gazetecilerin sendika yönetimlerinde görev ve sorumluluk almaları oldu. Bu nedenle 2014’ten günümüze kadar geçen süreyi “yeniden canlanma/inşa” dönemi olarak ifade etmek yanlış olmayacak. Oldukça başarılı olan “5N1K1Sendika” kampanyası ile gelen yüzlerce üyelik sayesinde işkolu barajı sorunu aşıldı. Ardından İstanbul şube yönetiminin çabaları sonucu ilk önce Evrensel gazetesi ve ardından



BirGün gazetesi, Kocaeli Manşet gazetesi ve Bianet ile toplu iş sözleşmesi (TİS) imzalandı.

TGS'nin AA gibi kamu kurumu dışında, özel basın kuruluşlarında da sendikalaşma girişimleri başlatması, sektörde yeni bir heyecana ve morale vesile oldu. Her bir kazanım, ihtiyaç duyulan her yerde sendikanın olması, her bir haklı itiraz TGS'yi büyüttü. "Yeniden canlanma" dönemini öncekilerden ayıran temel fark, TGS'nin hem bir meslek örgütü hem de emek örgütü olduğu gerçeğini hiç unutmadan faaliyet yürütebilme becerisi.

Çağdaş Gazeteciler Derneği gibi TGS de ülkemizdeki birçok saygın ve tarihi mücadelelerle dolu meslek örgütlerinden birisi. Ancak bu kıymetli yol arkadaşlarımızdan bizi ayıran biricik fark, sendika olmaktan kaynaklı elde ettiğimiz toplu sözleşme yapabilme ehliyeti. TGS bu sayede basın özgürlüğü mücadelesi ile gazetecilerin kolektif hak mücadelesi arasında kopmaz bir bağ kurmayı ve bunu günlük çalışmasına yansıtılabilmeyi başarmış bir emek ve meslek örgütü olarak kendini gösteriyor.

## 11 Sözleşmenin 10 TGS'de

Geldiğimiz noktada; 2014'den bu yana Evrensel gazetesinde, 2016'dan bu yana Bianet'te, 2017'den bu yana 9 Eylül gazetesinde, 2018'den bu yana Yön Radyo'da, 2019'dan bu yana Gazete Duvar, Reuters Haber Ajansı ve Refinitiv Enformasyon'da, 2021'den bu yana Ege İz Gazete, AFP Türkiye bürosu, Cumhuriyet gazetesi ve Dokuz 8 Haber'de yetkili sendika olarak TGS, gazetecilerin tercihi oldu. TGS, günümüzde sadece medya sektöründe TİS kapsamındaki 11 işletmenin 10'unda TİS yetkili olmayı başardı. 2021 yılında çoğunluğu sağladığımız ve pazarlıkların sürdüğü BBC Türkiye bürosu ve AP Türkiye bürosunda da görüşmeler çeşitli düzeylerde devam ediyor. 2022 yılı içinde ise en az dört farklı basın kuruluşunda yetkiye başvurmak üzere gerekli çalışmalarımızı sürdürdüğümüzü de not etmek istiyorum.

Peki bu dönemde gazetecilerin kolektif mücadeleleri hep güzel ve sorunsuz mu ilerledi? Ne yazık ki hayır. Hürriyet gazetesinde sendikal çalışma nedeniyle Ekim 2019'da yaşanan işten atmalar, bunun en somut ve yakın örneği. Her ne kadar iki yıldan fazla süren yargılama sonunda üyelerimizin sendikal nedenle işten çıkarıldıkları kesinleşse de bu durum, gazetede sendikalaşma çalışmasına ciddi bir darbe vurdu.

Hürriyet'teki bu işten atmalar, işverenin siyasi iktidar ile kurduğu yakın bağ nedeniyle kimilerine "normal" gelebilir. Ancak işverenlerin politik tercihleri ile sendika karşılıkları arasında doğrudan bir ilişki yok. 2020'de FOX TV'de, Mayıs 2021'de ise Halk TV'de çalışan meslektaşlarımızın tercihi ile çoğunluğu sağlamamıza rağmen, işverenlerin itirazı ile süreçlerin yargıya taşınması da buna örnektir.

TGS'nin güncel üye sayısı yaklaşık bin 400 iken yetki itirazının olduğu işletmelerdeki toplam çalışan sayısının da yaklaşık bin 600 olduğunu ifade etmek istiyorum. Diğer bir deyişle TGS'nin doğru bir örgütlenme stratejisine sahip olduğu ancak işverenlerin sendika karşıtı tutumları nedeniyle potansiyelinin ancak yarısını gerçekleştirebildiği görülüyor. Özetle sendikalaşmak, işverenin politik aidiyeti ne olursa olsun tüm gazeteciler için zor ve meşakkatli bir süreç. Ancak yukarıdaki örneklerden görüleceği üzere imkânsız değil.

Eğer bu mesleği icra etmeye devam edeceksek değiştirmek zorundayız. Evimize ekmek götürebilmek için, kalemimizi özgürce oynatabilmemiz için, kuralsızlığın kural olduğu dijital dünyanın içinde insanca çalışabilmek için değiştirmek zorundayız. Mesleğimiz içinde yok edilen dayanışmayı yeniden inşa ederek değiştireceğiz. Meslektaşlarımızı rakip değil omuzdaş görerek değiştireceğiz. Son söz olarak; çözümün "tek kalem" kalmak değil, binlerce kalem ile yan yana gelerek kırılmaz, güçlü bir dayanışma inşa etmek olduğunu hatırlatarak, tüm meslektaşlarımıza "Birlikte güçlüyüz!" diyorum.

## Unsur

### Gazetecilerin yarısı kartsız

Sendika olarak bilgi edinme kapsamında Aralık 2020'de Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığına, "Sigortalı çalışan gazetecilerin kaçının basın kartı vardır?" ve "Bu basın kartlarının kaçısı sürekli basın kartıdır?" sorularını da yönelttik. Gelen yanıtta göre, 02.12.2020 itibari ile göreve bağlı basın kartı sahibi basın mensubu sayısı 9 bin 204 ve sürekli basın kartı sahibi basın mensubu sayısı ise 5 bin 900. Gelen yanıtta da görüleceği üzere göreve bağlı basın kartı sahipleri ile sürekli basın kartı sahiplerinin toplamı (15 bin 104), SGK'nın paylaştığı sayının (23 bin 306) altındadır. Diğer bir deyişle kart sahibi gazetecilerin tamamının aktif olarak çalıştığı düşünülürse, kayıtlı gazetecilerin sadece %64,8'inin basın kartına sahip olduğu görülüyor.



Av. Onur Can Keskin

## ***Gazetecilerin çalışmasını düzenleyen hukuki tabloya genel bir bakış***

İşçi ve işveren ilişkisi modern dünyayı biçimlendiren en önemli tartışmalardan birisi olmaya devam ediyor. İnsanca çalışma koşulları, adil ücret, sosyal güvenlik hakkı, dinlenme hakkı, örgütlenme hakkı, iş güvenliği gibi insana doğrudan temas eden pek çok konu hukuki kapsamını iş hukuku alanında buluyor. Basın iş kolu açısından bu alana dair diğer kuralların ötesinde bazı farklı özellikler de söz konusu. Bu özelliklerin ne olduğunu tartışmak, basın çalışanlarının çalışma yaşamındaki haklarının neden sadece basit bir iş hukuku sorunu olmadığını anlamak açısından faydalı olacaktır.

Genel olarak iş hukuku, özel olarak da basın iş hukuku, bir mücadele alanı olarak tanımlanabilir. Basının görevini gereği gibi yerine getirmesi bilhassa ifade özgürlüğü için; keza halkın bilgilendirilmesi, tartışabilmesi ve kanaat sahibi olması için ve bu yolla da doğrudan demokrasi için hayati önemde görülmektedir. Gazeteciler, bu yönüyle diğer fikir işçilerinden de ayrılmaktadırlar. Bu nedenle ayrı bir iş hukuku dalı olarak basın iş hukuku dalının varlığı kabul edilmektedir. Basın iş hukuku basın çalışanlarını sadece işverenlere karşı değil, devlete karşı da koruyan bir niteliktedir. Özellikle bugünkü kadar büyük sermaye yapılarının hakim olduğu ve sermayedarların iktidarlarla basın dışındaki sektörlerde de ticari ilişki içinde olduğu bir çalışma sektöründe mesleğin yerine getirilmesi, gazetecinin işverene ve devlete karşı korunmasıyla mümkündür. Bu AİHM kararlarındaki tabiriyle kamunun gözcüsü -watchdog- olan gazeteciler açısından, kamusal nitelikte kabul edilen bu görevin yapılabilmesi için de gereklidir.

Türkiye’de ilk İş Kanunu 1937 yılında yürürlüğe konmuştu ve bu Kanun’da gazetecilerle ilgili bir düzenlemeye yer almamaktaydı. İtalya (1923), Almanya (1933), Küba(1934), Fransa(1935) ve Tunus(1937) gibi ülkelerin kanunlarından faydalanılarak yapılan 5953 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştırılanlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun ise 13.06.1952 yılında yürürlüğe girdi.

Bu kanun pek çok kez değişikliğe uğramakla birlikte en önemli değişiklik 1961 dönemi siyasal ikliminin de etkisiyle 04.01.1961 yılında yapıldı. Bugün hala yararlandığımız ve gazeteciler lehine düzenlemeler barındıran önemli değişiklikleri getiren Kanun’un numarası ise 212 idi.

İşte “212’li olmak” olarak kullanılan deyimim kökeni buradan gelmektedir.

Kanun’un yürürlük tarihi olan 10 Ocak tarihi de bugün hala “çalışan gazeteciler günü olarak” kutlanmaktadır. O tarihte; gazeteciler lehine hükümler barındıran bu Kanun’dan rahatsızlık duyan gazete sahipleri üç gün boyunca gazete çıkarmamış, buna karşılık gazeteciler “Basın” adıyla bağımsız bir gazete çıkarmışlardı. Belirtmek gerekir ki;

Kanun’un yanı sıra Anayasa, yönetmelikler (Basın Kartı Yönetmeliği gibi), iş yeri içi düzenlemeler (personel yönetmeliği gibi), iş sözleşmesi ve toplu iş sözleşmeleri de gazeteciler için bağlayıcıdır. İş sözleşmesi ile gazeteciler yönünden Kanun’dakinden daha lehe düzenlemeler yapılması ise mümkündür.



Kanun'un işverenlerin tepkisini çektiği bazı lehe düzenlemeleri şu şekilde:

*2 yıl aynı işyerinde çalışan gazetecinin terfi zammı hakkı (Madde 4/son),*

*Kıdem tazminatında tavan öngörülmemesi, kıdemi meslek başlangıcından itibaren dikkate alınması (Madde 6/2)*

*Yayının karakterinde gazetecinin şeref ve şöhretini etkileyecek bir değişiklik olması halinde derhal fesih hakkı (Madde 11/1)*

*Kar eden işletmede çalışan gazetecilerin ikramiye alma hakkı (Madde 14/son),*

*Hamilelikte ve askerlikte yarı oranda ücret ödenmesi (Madde 16)*

*Yıllık izin sürelerinin daha uzun düzenlenmesi, izinlere ait ücretlerin talebe rağmen izin kullandırılmaması halinde iki kat olarak hesaplanması (Madde 21 ve 29),*

*Gazetecinin gününde ödenmeyen fazla çalışma ücretlerinin günlük %5 fazlasıyla ödenmesi kuralı (Mülga 14. maddenin 2. fıkrası, bu madde Anayasa Mahkemesi tarafından 2019 yılında iptal edildi),*

*Gazetecinin gününde ödenmeyen ücretinin günlük %5 fazlasıyla ödenmesi kuralı (mülga ek 1. madde, bu madde Anayasa Mahkemesi tarafından 2019 yılında iptal edildi).*

Ne var ki, 5953 Sayılı Yasa bir taraftan koruyucu düzenlemeler getirirken, diğer taraftan da 4857 Sayılı İş Kanunu'na nazaran gazeteciler aleyhine de bazı düzenlemeler getirmiştir. Bunlardan bazıları şöyledir:

*Kıdem tazminatına hak kazanabilmek için en az 5 yıl çalışmış olma şartı (Madde 6/1),*

*İhbar önellere daha uzun tutulmuş olması (Madde 6/4),*

*6 aydan az olan çalışma süresi küsuratının kıdem tazminatında dikkate alınmaması, (Madde 6/7)*

*Haklı nedenle fesih hakkının yayının gazetecinin şerefini etkileyecek hareketlerde bulunması ile sınırlandırılmış olması (Madde 11/1),*

*Günlük çalışma süresinin 8 saat olarak öngörülmüş olması (Ek madde 1),*

*Kıdem tazminatı hesabında giydirilmiş ücretin dikkate alınmaması,*

*Kötü niyet tazminatının öngörülmemiş olması,*

*Fazla mesaiye yıllık saat sınırlaması öngörülmemiş olması,*

*Kullanılmayan yıllık izinler için, son ücret üzerinden ödeme yapılması gerektiğine ilişkin bir düzenleme öngörülmemiş olması,*

*Emeklilik, ücretin eksik ödenmesi ve sağlık sebeplerinin gazetecinin iş akdini fesih nedeni olarak sayılmamış olması,*

*Mevduat faizi uygulanmasını öngören bir düzenleme öngörülmemiş olmaması.*

Bir teraziye konulursa, 5953 sayılı Kanun'daki koruyucu düzenlemeler, gazeteci aleyhine olan düzenlemelerden daha azdır. Yine de 2020 yılı öncesine bu durumun bir dengede olduğu söylenebilirdi. Bu dengenin sebebi ise, mesleğin doğası gereği oldukça yoğun fazla çalışma(mesai) yapan gazetecilerin, fazla çalışma ücretlerini günlük %5 fazlasıyla alma imkanına sahip olmalarıydı. Bu tutarlar oldukça yüksek meblağlara ulaşmakta ve Yargıtay tarafından %98'e varan indirimlere tabi tutulmaktaydı. Buna rağmen, gazeteciler ücret ve fazla çalışma ücretlerinin %5 fazlalarını indirimli olarak aldıklarında dahi bu, kalan alacaklarını bir nevi amorti edebilmekteydi. Bu gidişat Anayasa Mahkemesi kararıyla sona erdi ve maddeler 2019 yılında "eşitliğe aykırı olduğu" gerekçesiyle iptal edildi. Oysa Anayasa Mahkemesi 2008 yılında aynı kuralı görmüş ve gazetecilerin çalışma koşulları bakımından diğer işçilerden farklı konumda olduklarını gözeterek, gazetecilerin taşıdığı "kamuoyunu doğru bilgilendirme görevi" gibi önemli işlev düşünüldüğünde kamu düzeni yönünden çalışma barışını bozan bir durum olmadığını tespit etmişti. Mahkemenin bu tespiti oldukça yerindeydi. Çünkü gazetecilerin ücretlerini diğer işçiler gibi ay sonunda değil de ay başında yani peşin olarak almaları ve ücretlerinin (maaş, fazla çalışma ücreti, ulusal bayram ve genel tatil ücreti, hafta tatili ücreti) gününde ödenmemesi halinde %5 fazlasıyla ödeneceği şeklindeki kuralların gazeteciyi haber yaparken ekonomik çekincelerden kurtarmak gibi bir amacı da bulunmaktadır. Anayasa'nın 152. maddesi gereğince Anayasa Mahkemesinin aynı kuralı 10 yıl içinde ikinci kez görüşme imkanı bulunmuyor. Bu durum yakından takip edilmiş olacak ki(!), 10 yıl dolar dolmaz, 2018 yılında, maddelerin



İllüstrasyon: Onur Can Keskin

iptali talebi Anayasa Mahkemesine taşındı. Son 10 yılda bu konuda teorik olarak değişen bir şey yoktu. Değişen medya patronları ve basın sektörünün kendisiydi, o kadar.

Öte yandan Kanun'la gazetecilere tanınan diğer lehe düzenlemelerin de etkin işletildiği söylenemez. Bugün ikramiye hakkı, neredeyse hiçbir medya kuruluşunun bilançosunda kâr göstermemesi nedeniyle -istisnalar hariç- ödenmemektedir. Terfi zammı oranları enflasyon nedeniyle yapılan ücret güncellemelerinin içine yedirilmekte, gazetecilerin emeklerinin değerini koruyacak bir artış yapılmamaktadır. Yıllık izin ücretlerinin iki katı olarak ödenmesi kuralı ise Yargıtay'ın katı içtihadına takılmakta; bu kuralın uygulanması için gazetecilerin talep etmelerine rağmen kendilerine izin kullandırılmadığını ispat etmeleri beklenmektedir. Oysa çalışmasını sürdüren gazetecilerin işverene, işveren aleyhine belge ürettirmesi oldukça zordur.

Gazeteciler lehine bilinen en olumlu düzenlemelerden birisi "yıpranma hakkı" olarak da bilinen fiili hizmet süresi zammıdır. Gazetecilik mesleğinin koşullarına uygun olan bu düzenleme önce "5953 sayılı Kanun kapsamındaki gazeteciler"e tanınacak şekilde getirildi, sonra tamamen kaldırıldı, daha sonra tekrar getirildi ancak bu kez "basın kartı" koşuluna bağlandı.

Basın kartıyla diğer düzenlemelerin iç içe geçmesinin tesadüf olduğu söylenemez. Bugün

basın kartının "kimin gazeteci olduğu"na karar vermek için bir araç olarak kullanılmaya çalışıldığı ortadadır. Oysa gazetecilik yapmak için basın kartı gerekli olmadığı gibi, kanunen gazeteci sayılmak için de basın kartı gibi bir zorunluluk yoktur. Ancak bu durum dolaylı olarak aşındırılmaktadır. Bunlardan ilki; fiilen mesleğini yapıyor olsa dahi, fiili hizmet süresi zammından faydalanmak için basın kartı aranıyor olmasıdır. Keza, basın kartı alabilmek için 5953 sayılı yasa kapsamında sigortalı olmak, gündelik deyişle "basın sigortalısı" olmak koşulu aranmaktaydı. Bu düzenlemenin yürütmesi ÇGD'nin açtığı davada Danıştay tarafından durduruldu. Bugün, gazetecilik yapmasına karşın sigortası gereği gibi yapılmayan ya da yasal altyapısı bulunmadığı için istenirse de yapılamayan (internet gazetecileri gibi) pek çok gazeteci bulunmaktadır. Danıştay kararıyla, salt işverene ait bir yükümlülüğün ceremesinin gazeteciler omzuna yüklenmesi bir nebze engellenmiş oldu.

Özetle;

**Gazeteciler lehine doğan ancak bugün koruyuculuğu yeterince kalmayan ve iptal kararlarıyla dengesi gazeteci aleyhine bozulan yasal düzenlemeler karşısında gazetecilerin çalışma yaşamlarını güvenceye alan yeni adımların atılması yakıcı bir ihtiyaç olarak sürmektedir.**





**Faruk Eren**  
*DİSK Basın-İş Başkanı*

## **Örgüt bolluğu içinde** **Örgütsüzlük**

Gazetecilik, Türkiye’de son 10 yılda doğrudan iktidar baskısı altında olan mesleklerin başında geliyor. Tutuklanma dahil yargı aracılığıyla baskı altında tutulma, tehdit, doğrudan şiddet, iktidara biat etmeyen yayın organlarına BİK, RTÜK gibi çeşitli enstrümanlarla baskı, işsizlik, sansür, oto sansür, güvencesizlik... Liste uzar gider.

Bu kadar baskı altında olan bir mesleğin örgütsüzlüğü bu yazının konusu. Örgütten söz ederken sadece sendikalardan söz etmiyorum. Ama başta sendikalaşma var. En önemli örgütlenme alanı o çünkü. Bu örgütsüzlüğün birçok nedeni var. Dilim döndüğünce anlatmaya çalışacağım.

### **Sendikalaşma oranı**

Resmi verilere göre (2020) Türkiye’de sigortalı işçi sayısı 13 milyon 856 bin 801, sendikalı işçi sayısı ise 1 milyon 917 bin 893. Yani resmi verilere göre sendikalaşma oranı yüzde 13,8. Bunlar tabii ki resmi rakamlar. Sendikalı işçiler arasında toplu sözleşmeden yararlananların oranı çok daha düşük. Buna bir kayıt dışı çalışanları eklediğinizde sendikalaşma oranı çok daha düşük.i

Rakamlar yorar, ama gerçeği de anlatır. Resmi rakamlara göre yaklaşık 1 milyon 900 bin işçi sendikalı. Kayıt dışı işçiler ve toplu sözleşme yapamayanlar eklendiğinde bu rakam çok daha aşağı düşecek. Durumun acıklı halini anlatmak için hep şu örneği veririm:

1980’de Türkiye nüfusu şimdikininki yarısından daha azdı. Nüfusun büyük bölümü kırlarda yaşıyordu. Yani kent nüfusu, dolayısıyla işçi sınıfının sayısı daha azdı. Ama sendikalı işçilerin sayısı, neredeyse bugün sendikalı olan işçiler kadardı! Birçok nedeni var bugünle alakalı lakin konuyu dağıtır.

### **Örgütsüz örgütlenme**

Basın emekçileri arasında sendikalaşma oranı, genel sendikalaşma oranıyla “aşağı yukarı” aynı. Bunun hem yaşadığımız süreç hem de gazetecilerin kötü tercihlerinden kaynaklandığına inanıyorum. Tabii bizlerin, yani sendikaların hatalarını da bir kenara yazmak gerekiyor.

Aslında gazeteciler, örgütlenme ve mücadele açısından kötü olmayan bir deneyime sahip. Ancak örgütlerin, gazetecilerin mücadelelerinden daha geri bir pozisyonda durması zaman zaman örgütlenmenin dışında arayışlara neden oldu. Bunun en önemlilerinden biri 90’ların sonunda İstanbul’da oluşan Gazeteciler Meclisi. Yüzlerce gazetecinin katıldığı toplantılar, eylemler gazeteci örgütlerinden bağımsız düzenlendi.

Daha sonra da gazeteci örgütlerinden bağımsız kampanya grupları oluşturuldu ve bunların etkileri örgütlerden çok daha fazla oldu. Ahmet Şık ile Nedim Şener’in tutuklanmasının ardından oluşan ANGA (Ahmet ve Nedim’in Gazeteci Arkadaşları) tutuklu gazetecilerin serbest

birakılması için kampanya yürüttü ve İstiklal Caddesi ile Kadıköy'de büyük yürüyüşler düzenledi. Cumhuriyet tutuklamaları sırasında kurulan Dışarıdaki Gazeteciler inisiyatifi (içinde DİSK Basın İş de kurumsal olarak yer alıyordu), davanın izlenmesi, adliye önünde eylemler, yurt içinde ve yurt dışında davaya ilgi konusunda etkili kampanyalar düzenledi.

Yine Haberin Var Mı inisiyatifi gibi kampanya grupları basın ve ifade özgürlüğüne yönelik baskılara karşı önemli işler, çağrılar yaptı.

Peki bu kadar dinamik bir yapıya sahip gruplar neden gazeteci örgütlerinin dışında hareket etti? Bence bunun nedeni hem tarihsel hem bugüne özgü, hem de mesleğin yapısından kaynaklı.

### **Sendikasızlaştırma operasyonları**

İlk kırılmalardan biri 1990'ların başında yaşandı. Milliyet'teki toplu sözleşmesi sırasında yaşanan olumsuzluklar, TGS'nin İstanbul Şubesi yönetiminin Genel Merkez'e tepki gösterip istifa etmesine neden oldu. Bu istifalar sendikanın prestijini sarstı. Aynı anda Doğan Grubunda büyük bir sendikasızlaşma kampanyası başlatıldı. Milliyet'te çalışan gazeteciler sendikadan istifaya zorlandı. Acı olan bu sendikasızlaştırma sürecine gazete yöneticilerinin destek vermesi ya da sessiz kalmasıydı.

Medyadaki iki büyük tekel olan Doğan ve Bilgin grupları, iş sendikaya gelince aralarındaki rekabeti bir yana bırakıp iş birliğine girdi. Bu aslında ana akım medyanın sendikasızlaşması demekti. Gazeteciler ise ya patronların verdiği sözlere kandı (sendikanın verdiğinden daha fazlasını veririz gibi) ya da çeşitli bahanelerle örgütlerine sahip çıkmadı.

Sendikalaşmaya bir büyük darbe de AKP iktidarı döneminde geldi. Artık Türkiye Gazeteciler Sendikası'nın en güçlü olduğu yer Anadolu Ajansı'ydı. Doğrudan iktidar müdahalesi ile önce sendikasızlaştırma başlatıldı. Ardından yeni kurulan iktidar yanlısı sendikaya yönlendirildi ajans çalışanları.

Gazetecilerin büyük bölümünün kendini diğer çalışanlardan farklı görmesi de sendikalaşma önündeki engellerden biri.

Oysa gazetecileri ilgilendiren iş kanununda gazeteci "işçi" olarak da tanımlanır.

AKP iktidarıyla birlikte medyada farklı bir tekelleşme yaşandı. İktidar tekeli medyanın yüzde 95'ine yakınına ya doğrudan ele geçirdi ya da kendisine biat etmesini sağladı. Böylelikle iktidar propagandası yapan, muhalefete veya iktidara karşı çıkan her kurum ve kişiye çamur, iftira atan bir medya oluştu. AKP'nin sendikalaşmaya, çalışanların haklarına (hatta tüm haklara) karşı alerjisi biliniyor. Bu medyada sendikalaşmak çok güç. Bunun son örneği Hürriyet'te yaşandı. Sendika üyesi olan meslektaşlarımız gerekçesiz işten atıldı.

### **Üç sendika örgütlenmeye çalışıyor**

Gazeteci sendikaları işte böyle bir ortamda örgütlenmeye çalışıyor. Şu anda gazetecilerin örgütlenebildiği üç sendika var. En eskisi bizim de geçmişte üye olduğumuz Türkiye Gazeteciler Sendikası (Türk-İş'e bağlı), ağırlıklı olarak Anadolu Ajansı'nda örgütlü olan Medya-İş ve DİSK Basın-İş.

Bizim hikayemiz şöyle başladı: 2012 yılında bir grup gazeteci ve dostumuzla iktidarın gazeteciler üzerine baskısının daha da şiddetlenerek artacağını, mücadeleciler bir gazeteci örgütü kurmamız gerektiğini konuşmaya başladık. Hatta bu arayışlar içinde TMMOB İstanbul Şubesi'nde 30'a yakın gazetecinin katılımıyla "yeni bir sendika kurabilir miyiz"i tartıştık.

Bu süreçte Çalışma Bakanlığı, İş Kolları Yönetmeliği'ni değiştirdi. AB uyum yasaları çerçevesinde yapılan bu değişikliğe göre gazeteciler, matbaa işçileri, yayınevi çalışanları aynı sendikada örgütlenebilecekti. DİSK'ten bize Basın İş sendikasında örgütlenme çağrısı geldi. Türkiye işçi sınıfı mücadelesinde görkemli bir tarihe sahip olan DİSK'ten gelen bu çağrı hepimizi heyecanlandırdı. Basın İş, DİSK'in kurucu altı sendikasıdan biri ve sınıf mücadelesinde önemli bir yere sahip. DİSK Genel Merkezi'nde yaptığımız toplantılara ilgi büyüktü. Ve biz bir grup gazeteci DİSK Basın İş'te örgütlenmeye başladık.

Şu anda TGS ile Medya İş ülke barajını geçmiş durumda ve toplu sözleşme yetkisine sahip. DİSK Basın İş ise henüz yeterli sayıya ulaşamadı. Ancak yetkili değil, etkili sendika olma iddiamızı sürdürüyoruz.

Düzenlediğimiz kampanyalar, basın ve ifade özgürlüğü alanında verdiğimiz mücadele, tutuklu, yargılanan ve zor durumdaki meslektaşlarımızla dayanışmamız herkesin malumu.



*Cumhuriyet gazetesinin yönetici ve yazarlarının FETÖ/PDY, DHKP-C ve PKK üyesi oldukları veya örgüt propagandası yaptıkları iddiasıyla 2017 yılında yargılandıkları dava öncesi gazetecilerin eylemi*

## Örgüt bolluğu

Örgütsüzlükten yakınıyoruz ama yazının başlığında da yer aldığı gibi aslında gazeteciler tamamen örgütsüz değil. Gazeteciler derneklerde, cemiyetlerde örgütlüler. Bir anlamda örgüt bolluğu yaşanıyor.

Bazı kentlerde, hatta taşrada birden fazla gazeteci örgütü var. Ama bunların büyük çoğunluğunun gazetecilerin sorunlarına, özlük haklarına ya da doğrudan işlerini yapabilmelerine yani basın ve ifade özgürlüğüne ne kadar katkısı olduğu tartışılır.

Evet örgütlü toplumdan yanayız. Örgüt enflasyonundan yakınmak çelişki gibi görünebilir. Ama durum öyle değil. Gazeteciler de ülkede yaratılan kamplaşmadan etkilendi. Bir nedeni bu. Yani bazı gazeteci örgütleri diğerleriyle asla yan yana gelmiyor, gelemiyor. Bize göre ilkeler gözetilmeli ve gerekirse yan yana gelmemeli de.

Bazı gazeteci "örgütleri", kendilerinden olmayan gazetecilere baskı geldiğinde ölü taklidi yapıyor. Bazıları ise hep ölü taklidi yapıyor ya da zaten ölü.

Örneğin Kürt meslektaşlarımızın başına gelenler karşısında sessizliğe bürünenlerin sayısı hayli fazla. Bu örgüt enflasyonunun bir başka nedeni de güç odaklarıyla girilen çıkar ilişkileri. Bir başka neden de iştah kabartan ve adaletsiz dağıtılan (belki de kime verileceği belli olan) AB fonları.

## Yeni medya

İktidarın kurduğu medya düzenine karşı AKP öncesi kurulan ve iktidara biat etmeyen birçok bağımsız medya organı mevcut. Ülkede demokrasinin kalitesi yükseldiğinde bu alternatif medya organlarının bir kısmı - o çok özlenen! - ana akım medyaya dönüşecek. Ya da yeni mecralar doğacak.

Var olan alternatif medya büyük ekonomik güçlükler içinde ve iktidar baskısı altında hayatta kalmaya çalışıyor. Ancak bu medyada (istisnalar olsa da) sendika, örgütlenme alerjisi var ne yazık ki. Eskinin hastalıklarını taşıyan bir medyanın, emek sömürüsü üzerine inşa edilen gazeteciliğin, gerçekten demokratik bir ülke yaratılmasında alacağı pay tartışılmaz bile. Böyle bir şey mümkün değil.

Klasik bir sözle bitireyim: Terzi söküğünü dikemez. Fabrikalarda veya başka mücadele alanlarında hak arayanların haberlerini yapanlar ya da bu haberlerin okuyucuya, izleyiciye ulaşması sürecinde çalışanlar kendi hakları için yeterli mücadeleyi veremiyor ne yazık ki. Biz bu duruma karşı çıkıyoruz ve o söküğü dizeceğimizi iddia ediyoruz.

Çağrımız tüm gazetecilere:

**Sendikalarda örgütlenin**





Nermin Pınar Erdoğan

## Özlük hakları erirken gazeteciler *her zamankinden daha savunmasız*

Türkiye’de gazetecilik ile ilgili yazılacak herhangi bir yazı gazetecilerin açıkça maruz kaldığı siyasi baskı ve tehditle başlamak mecburiyetinde. Basın özgürlüğü karnesi, basın yayın kuruluşlarının siyasi mesafelenmeleri ve buna orantılı bir biçimde baskı ve sansürle ya da kayırma ile karşılaşmaları ilk bahsedilen konular. Mevzunun yakıcılığı söz konusu olduğunda anlamlı bir başlangıç.

Ancak mevcut baskı koşullarının yanı sıra, gazetecilerin mesleklerini icra etmelerini engelleyen temel sorunlardan da bahsetmek gerekiyor. Çünkü bu engel, gazetecilerin baskı koşullarına karşı kendilerini savunabilecek mekanizmaların da aşınmasına ve atıl kalmasına sebep oluyor ve gazetecileri bu etkilere karşı daha da kırılgan hale getiriyor.

Türkiye’de şu anda gazeteciler işsizlik sorununun yanında, temel özlük haklarına ulaşamıyor, yıpratılan yasalar altında hakları eriyor, sigortasız, güvencesiz, prekarya koşullarda çalışmaya razı oluyor, kadük yasaların tanıdığı haklardan bile faydalanamıyor, denetim mekanizmalarının yoksunluğundan, meslek örgütlerinin hareket alanının kısıtlılığından dolayı örgütlenemiyor. Bunun yanında basın kartı, akreditasyon uygulamalarıyla gazetecilik faaliyetinin en temelini oluşturan haber kaynağına ulaşma hakları da ellerinden alınıyor.

Basın yayın iş kolu tanımı, internet medyası dahil gazetecilik faaliyeti yürüten pek çok kuruluşu kapsamıyor. Bu kurumlarda çalışan gazeteciler bu sebeple ilgili basın kanunlarına tabi sayılmıyor, kanunların getirdiği haklardan faydalanamıyor ve sendikalara üye olamıyorlar. İşkoluna dahil olan kuruluşlarda ise sigortasız çalıştırma, sigortaların eksik yatırılması ve ücretlerin

zamanında ödenmemesi gibi uygulamalar yaygın. Basın iş koluna kayıtlı bir kuruluşta çalışan ve sigortası düzenli yatan şanslı azınlığa dâhil bir gazeteciyseniz de, yasaların yıpratılması sebebiyle haklarınız günden güne eriyor.

### İşsizlik

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının istatistiklerine göre; Basın Yayın ve Gazetecilik iş kolunda kayıtlı çalışan sayısı 2015 yılında 97,365 iken bu sayı 2021 yılında 93,795’e düştü. Basın İlan Kurumunun (BİK) 2021 yılı istatistiklerine göre ise, Kurum’dan ilan alma hakkı olan, yani basın yayın kuruluşu olarak sayılan, 997 gazete bulunuyor. Bu gazetelerde toplam çalışan sayısı 6.869; bu çalışanların yarısından azı, 3.165’i basın kartı sahibi. 2020 yılında BİK’e bağlı yayın sayısı 642 iken asgari kadrolarda 7,593 kişi çalışıyordu.

Ne var ki, bu resmi rakamlar, gazetecilik faaliyeti yürüten meslektaşlarımızın yalnızca bir kısmını içeriyor. Bunun sebepleri arasında hem iş kolu tanımının dar kapsamlı olması, hem de çoğu gazetecinin kayıtsız çalıştırılması ve parça başı çalışma gibi atipik pratiklerin çok yaygın olması sayılabilir. İşkolları Yönetmeliği’nde tanımlanan basın iş kolu yalnızca gazete, haber ajansı, radyo ve televizyon çalışanlarını kapsıyor. Ancak günümüzde çok önemli bir basın faaliyeti olan internet gazeteciliği başta olmak üzere medya faaliyeti yürütmesine rağmen iş koluna dahil olmayan birçok işletme bulunuyor. Dolayısıyla, özellikle internet medyasında çoğu kuruluş ticaret iş kolu altında faaliyet gösteriyor. Ayrıca, Türkiye Gazeteciler Sendikasının (TGS) rakamlarına göre, sektörde yüzde 40’a yakın kayıt dışı istihdam var ve tüm bu atipik çalışmalar düşünüldüğünde iş kolunda sayılmayan çalışan sayısı 30 bine ulaşıyor. İşsizlik oranı ise yüzde 30’u aşıyor.

İşsizlik konuşurken altı çizilmesi gereken bir başka konu da gazetelerin ekonomik sebeplerle kapanıyor olması. Bu durum özellikle yerel gazeteciler için çok büyük bir tehdide dönüşmüş durumda. Basın İlan Kurumunun ilan hakkı için gereken koşulları sağlamak da bir yükümlülük haline geldiğinden, kuruluşlar, iş kolunda bulunmamayı ya da ilan hakkı alabilmek için gazetecilik faaliyeti yürütmeyen kişileri kâğıt üstünde kayıtlı göstermeyi tercih edebiliyorlar. Yalnızca 2019 yılı içinde yerel gazetelerde 600'e yakın gazetecinin işsiz kaldığını görüyoruz. Kayıtsız ve atipik çalışan gazeteciler düşünüldüğünde ise bu sayı daha da artıyor. Yerel gazeteler ekonomik zorluklarla mücadele edebilmek için birleşme yoluna gittiklerindeyse birleşmeler gazetecilere işsizlik olarak geri dönüyor. Kısacası, özellikle yerel gazeteciler için en büyük sorun, gazetecilik faaliyetlerini devam ettirebilecekleri ekonomik koşullardan yoksun olmaları.

## Özlük haklarının yasal güvencelerin yoksunluğu

Gazeteciler basın iş kolunda bulunan bir işyerinde veya basın sigortası altında çalışmadıkları sürece 5953 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun, 4857 sayılı İş Kanunu ve 6357 Sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu ile gelen haklarından da yararlanamıyor. Birçok gazeteci, çalıştıkları işyerleri tarafından aldıkları ücretten farklı bir maaş miktarı ile sosyal sigortalar sistemine kayıtlı gösteriliyor, cüzi miktarla elden ödeme yoluyla istihdam ediliyor, deneme süresi adı altında uzun süre sigortasız çalıştırılıyor ve gazetecilik yapsalar dahi iş kolu dışındaki bir iş kolunda sigortalanıyor. Üstelik fazla mesaiyi işlenmiyor ve iş sağlığı ve güvenliğini göz ardı eden koşullarda çalıştırılıyorlar.

Bu konuda gazetecilerin haklarını koruması beklenen denetim mekanizmaları ise atıl kalıyor. Gazeteciler, işsizlik korkusu, denetim mekanizmalarına güvensizlik veya siyasi baskı görme endişesi ile mevcut koşullarda çalışmaya devam ediyor ve denetim mekanizmalarına başvurmaktan çekiniyor. İşkolu değişikliği yapılabilmesi için yeterli bir mekanizma da kurumsal ve pratik olarak inşa edilmiş değil.

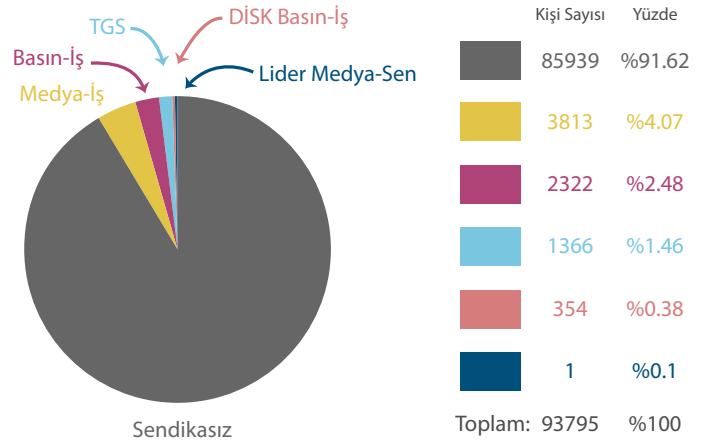
Basın kuruluşunda, basın sigortası altında çalışanların hakları yasalar çerçevesinde korunmasına rağmen uygulamada bu yasal

çerçevenin de işlerliği aşınmış halde. Bir yandan Anayasal haklar deregüle edilirken, diğer yandan da yasa da değişikliklere gidilmesi söz konusu. Özellikle, son dönemde basın yayın iş kolunda çalışanların 5953 sayılı Kanun çerçevesinde sahip oldukları özlük hakları Anayasa Mahkemesi kararlarınca kısıtlanıyor bu durum da mevcut hak kayıplarına ek kayıplara yol açıyor.

Bu gelişmelerden anlaşılacağı üzere, gazetecilerin var olan özlük hakları giderek daha fazla yıprandığı halde bu hakları koruyabilecek ve denetleyebilecek mekanizmaların zayıflığı sebebiyle kayıplara karşı da durulamıyor.

## Sendikal hakların önündeki engeller

Yukarıda bahsettiğimiz iş kolu tanımı ve atipik çalışmanın en önemli sonuçlarından biri, sendika hakkının önünde engel oluşturması. Sendikalar, basın iş koluna dahil olmayan kuruluşlarda çalışma yürütseler bile, gazeteciler basın iş koluna dahil olmayan bir işletmede çalıştıkları ve basın sigortası ile sigortalanmadıkları sürece ilgili sendikalarda örgütlenemiyor ve bu sendikaların sağlayacağı haklardan faydalanamıyor.



Türkiye'de Basın Yayın ve Gazetecilik iş kolunda toplam beş sendika mevcut: TÜRK-İŞ'e bağlı BASIN-İŞ (Türkiye Basın, Yayın, Gazetecilik, Grafik Tasarım, Baskı ve Ambalaj Sanayi İşçileri Sendikası) ve TGS (Türkiye Gazeteciler Sendikası); HAK-İŞ'e bağlı MEDYA-İŞ (Medya İşçileri Sendikası), DİSK'e bağlı BASIN-İŞ (Türkiye Basın Yayın Matbaa Çalışanları Sendikası) ve LİDER MEDYA-SEN (Basın Yayın Gazetecilik Matbaa Baskı Ve Ambalaj İşçileri Sendikası). 2021 İş Kolu İstatistiklerine göre, bu iş kolunda kayıtlı çalışan sayısı 93.795 iken, sendikalı çalışan sayısı 7.856 ile tüm iş kolunun %8'ine tekabül ediyor. Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu gereğince, bir sendikaya üye olabilmek için söz



Fotoğraf: Selahattin Sönmez

### 19 Mart 2011'de Ankara'da Gazetecilere özgürlük Platformu'nun cezaevindeki gazeteciler için düzenlediği eylemden

konusu Kanun hükümlerine göre işçi olmak gerekiyor. Fakat üyelik için gereken bu sürekli çalışma zorunluluğu, serbest/freelance çalışan gazeteciler için sendika üyeliğini imkansız hale getiriyor. Bu şekilde çalışan gazeteciler ancak meslek örgütlerine veya cemiyetlere üye olabiliyor.

Diğer yandan, sendika üyelik işleminin e-devlet üzerinden yapılması bir kolaylık sağlasa da, kayıtlı olmak için paylaşılan kişisel verilerin Bakanlığın bilgi havuzunda toplanması işçi aleyhine durumlara yol açabiliyor. Zira sızdırılması halinde bu bilgilerin işveren tarafından sendikalaşma faaliyetlerini engelleyecek şekilde kullanılması mümkün.

Aynı Yasa'nın 41. maddesi gereğince, sendikaların Toplu İş Sözleşmesi yapma yetkisine sahip olmaları için, "Kurulu bulunduğu iş kolunda çalışan işçilerin en az yüzde birinin üyesi bulunması" şartı var. Bu sebeple beş sendikadan ancak üçü toplu iş sözleşmesi imzalama yetkisine sahip. DİSK BASIN-İŞ'e kayıtlı çalışanlar ise, sendika üyelerinin sahip olduğu sendikal güvencelerden ve sendika üyesi olmanın getireceği toplu iş sözleşmesi koşulları ile bunun getireceği ekonomik ve sosyal faydalardan yararlanamıyor. Aynı madde, sendikaların toplu iş sözleşmesi

yapabilme hakkını kullanabilmesi için sendika üyelerinin toplam çalışan kişi sayısına oranını şart koşuyor. Buna göre, bir sendikanın toplu iş sözleşmesi başvurusu yapabilmesi için tek bir işyerinde %50 +1, birden fazla işyerinde ise %40 örgütlenme oranına sahip olması gerekiyor. Türkiye'de basın iş kolunda faaliyet gösteren işyerlerinden sadece dokuzu bu koşulları sağlıyor. Bu dokuz işletmenin sekizinde TGS, geriye kalan tek işletme olan Anadolu Ajansı'nda ise 2012 yılında HAK-İŞ bünyesinde kurulan MEDYA-İŞ yetkili durumda.

Ulusal düzeyde faaliyet gösteren işletmelerde hal böyleyken, yerel gazetecilik için sendikal ve profesyonel haklardan faydalanmak, sendikaların Türkiye genelinde örgütlenme pratiklerinin yetersiz olması ve yerelde kayıtsız çalışma pratiklerinin yaygınlığı sebebiyle daha da zor.

### Basın Kartı

Gazetecilerin mesleklerini icra etmelerinde karşılaştıkları en önemli sorunlardan birisi resmi kurum ve kuruluşların akreditasyon uygulaması ve gazetecilik faaliyetlerini kısıtlaması.

Bir gazetecinin basın iş kolunda aktif olarak çalıştığını belgeleyen Sarı Basın Kartı, gazetecinin basın çalışanı olarak kimliğini teyit



etme işlevinin dışında, haber yapma sürecinde çeşitli kaynaklara ulaşmayı kolaylaştırması açısından da basın çalışanlarının işlerini serbestçe yapmaları için hayati önem arz ediyor. Bu kart, 2018'de yürürlüğe giren anayasa değişikliğinden önce Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Başkanlığı bünyesindeki Basın Kartı Komisyonu tarafından verilmekteydi. Bu komisyon, 15 üyeden oluşmaktaydı ve üyeler, komisyonda temsil edecekleri dernek ve kuruluşlar tarafından seçiliyordu. Kartın verilmesi için gerekli şartlar, Sarı Basın Kartı Yönetmeliği'nde belirtilmekteydi. 2018 Anayasa Değişikliği ile Basın Yayın Enformasyon Başkanlığı, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı (CİB) adını aldı ve Basın Kartı Komisyonunun üye sayısı 9'a düşürüldü. Bu üyelerin ikisi CİB temsilcisi olmak üzere, biri süreli basın kartı sahiplerini, biri basın kartı sahiplerini, biri sendikaları, üçü de meslek örgütlerini temsilen Cumhurbaşkanlığına atanacak şekilde düzenlendi.

Son belirlenen komisyonda, 9 üyenin 4'ünün ATV, Star, Sabah gibi sahiplik yapısı itibariyle AKP'ye yakın kuruluş çalışanı veya yöneticisi olması, 2'sinin devlet ile yapısal bağlılık ilişkisi bulunan TRT ve Anadolu Ajansı üyesi ve yöneticisi olması, birinin ise AKP belediye meclisi ve eski milletvekili adayı olması, komisyonun bağımsızlığının ve tarafsızlığının sağlanamadığına işaret ediyor. Ayrıca, yeni düzenlemeyle bağımsız meslek örgütleri komisyonda yer alamıyor ve böylelikle, meslek örgütlerinin karar alma süreçlerindeki katılımı engellemiş oluyor.

Basın Kartı Komisyonunun yapısı sonucu siyasi iktidara yakın bir hal alması, her türlü otorite etkisinden bağımsız hareket edebilmesi gereken bir meslek alanı olan gazeteciliğin mesleki tanımının siyasi iktidarca belirlenmesi ve ayrımcı uygulamaların önünün açılması anlamına gelir. Ayrıca, Basın Kartı Komisyonunda ve ilgili yasa değişikliklerinin yapımında meslek örgütlerinin ve sendikaların dışlanması, gazetecilik faaliyetinin tanımlanması ve hesap verilebilirliğini de siyasi iktidarın etkisi altında bırakıyor. Bu sebeple meslek örgütleri ve gazeteciler basın kartının ve gazetecilik meslek ilkelerinin bağımsız meslek örgütleri tarafından verilmesi gerektiğini savunuyor.

2018 yılında yeni üyelerin seçiminden sonra uzun bir süre toplanmayan Basın Kartı Kurulu, gizli bir oturumla 2019 yılında toplanmış ve toplantının ardından Sarı Basın Kartı'nın yerine Turkuaz

Basın Kartı verileceğini, tüm gazetecilerin yeni basın kartına başvurması gerektiğini belirtti.

Yenileme için başvuru yapan aralarında sürekli basın kartı sahiplerinin de olduğu 'çok sayıda' gazetecinin (net rakam konusunda Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığının gerekli bilgilendirmeyi yapmamasından kaynaklı 'çok sayıda' ibaresi kullanılmıştır) basın kartı yenilenmedi.

Diğer yandan, basın kartı sahibi olabilmek için 5953 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanunu kapsamında çalışıyor olmak gerektiğinden ve daha önce bahsettiğimiz kayıt dışı istihdam, serbest gazetecilik ve meslek iş kolunun internet gazeteciliğini kapsamaması gibi sebeplerden ötürü aktif olarak gazetecilik yapan pek çok gazeteci basın kartına başvuru hakkından bile mahrum halde.

Basın kartına sahip olmamak, yalnızca gazetecilerin pek çok resmi kurum ve toplantıya erişimini engellemekle kalmıyor, aynı zamanda haber kaynağına ulaşmayı da kısıtlıyor. Öyle ki, artık her türlü toplumsal olayda rutin bir hale gelen basın kartı sorgulaması yüzünden sarı basın kartı olmayan gazeteciler, gösteri ve eylemlerde kolluk kuvvetlerinin ayrımcı yaklaşımlarına maruz kalıyorlar.

Basın kartının yanında kamu kurum ve kuruluşlarının kendi akreditasyon uygulamaları da söz konusu. Bazı kurumların toplantı ve basın açıklamaları için özel izin ve özel kart gerektiğinden, gazetecilerin haber alma hakkı ciddi bir şekilde kısıtlanmış oluyor. Birçok gazetecinin resmi kurumlara ulaşımı keyfi uygulamalarla engelleniyor ve siyasi iktidara yakın olmayan medya kuruluşları ile gazeteciler akreditasyon alamıyor. Bu sebeple, başı iş kolunda basın kartının verileceği kişilerde aranacak şartları içeren temel ilkelerin yeniden belirlenmesi ve basın meslek örgütlerinin bu sürece aktif katılımı hayati önem taşıyor.

Sonuç olarak; Türkiye'de üzerindeki siyasi etki sebebiyle propagandadan ayırt edilemeyen medya faaliyeti altında çalışan gazeteciler, yaşam haklarına ve özgürlüklerine yönelen açık tehdidin yanında en temel özlük haklarından mahrum şekilde çalışıyor. ■



Timur Soykan

## **Korona günlerinde gördük: Gazetecilerin örgütlenmesi hayat memmat meselesidir**

*Covid 19 salgınında toplumun yüzleştiği gerçeklerden biri; habersiz kalmanın ölümcül olabileceğiydi. Halka yaşamsal bilgileri ulaştırma sorumluluğu olan gazeteciler ise örgütsüzlüğün pençesinde hayati riskler ile karşı karşıya kaldı. Öte yandan salgın nedeniyle çıkarılan infaz yasasında gazetecilerin hapiste bırakıldığı bir adaletsizlikle yüzleştik. Tüm bunlara karşı çıkan sesin cıızlığı bize neler kaybettiğimizi gösterdi.*

Yıllardır sansürün egemen kılındığı, gazetecilerin kumpaslarla hapsedildiği Türkiye’de basın özgürlüğünün yaşamsal önemini topluma anlatmaya çalıştık. Sadece gazetecilerin cezaevine atılmadığını aynı zamanda halkın haber alma ve haber olma hakkının gasp edildiğini söyledik. Hiç şüphesiz başarısız olduk. Toplumun geniş kesimleri, dördüncü kuvvetin halk adına iktidarı denetlemesi mekanizmasına hak ettiği önemi vermedi.

### **“Habersizlik öldürücüdür”**

Covid 19 salgınında tüm dünya doğru haberin hayati bir öneme sahip olduğu gerçeği ile de yüzleşti. Habersizlik öldürücü olabilirdi.

Cumhurbaşkanı ve diğer iktidar temsilcileri salgın ile ilgili açıklamalar yaparken karşısında toplumun en çok merak ettiği soruları yöneltecek gazeteciler bile yoktu. Defalarca basın açıklamaları büyük soru işaretleri ile bitti. Bir bulmaca çözer gibi toplum gerçeği öğrenmeye çalıştı. Salgının boyutunun gizlendiği iddiaları yayılmıştı. Yıllardır gazetecilerin sadece gerçeği savunduğu için hapsedildiği, medyanın yüzde 95’inin yandaş olduğu bir ülkede bu şüphenin haksız olduğunu kim söyleyebilir?

### **“Medyadaki virüsler”**

Halk sağlığının söz konusu olduğu yerde sorular soranlar, eleştirenler trollerin, polisin ve iktidarın tehditlerine maruz kaldı. Cumhurbaşkanı “Medyadaki virüsleri de temizleyeceğiz” diyerek tehdit etti. Reyting oranları halkın iktidar yandaşı kanalları değil bilgiye ulaşabileceği mecraları izlediğini ortaya koydu. Acaba bu süreç Türkiye’ye haber alma hakkının su, yemek gibi bir ihtiyaç olduğunu öğretti mi? Henüz bilmiyoruz, yaşayarak öğreneceğiz.

### **“Ölümüne çalışmak”**

Korona günlerinde gözler önüne serilen bir diğer gerçek ise dünyanın emekçilerin sırtında döndüğüydü. “Evde Kal”, “Hayat Eve Sığar” sloganları ile “Çarklar dönecek” açıklaması arasındaki yaman çelişki elbette unutulmayacak. Evine ekmek götürmek zorunda olan milyonlarca insan sosyal mesafeye izin verilmeyen koşullara mahkum oldu. Basın emekçileri de ikiye bölünen insanlığın “ölümüne çalışanlar” grubundaydı. Demirören Medya Grubu’nun Bağcılar’daki binasına “virüs girmesin” diye bahçede muhabirler ve kameramanlar için konteynirlardan bölüm yapıldı. Bütün gün sokaklarda olan

gazetecilere reva görülen bu uygulama, sağlıksız çalışma koşullarının da itirafıydı. Matbaalardaki emekçiler de virüs tehdidi altında mesaiye devam ettirildi. Çalışanları koruyacak sendikal örgütlenmenin hayati önemi bir kez daha gözler önüne serildi.

Evden çalışmanın gecesi gündüzü yok

Yazı işleri kadroları evden çalışma sistemine geçen medya kuruluşlarında mesainin saati kalmamıştı. WhatsApp'tan işleyen iş hayatının gecesi gündüzü yoktu. Özellikle yazılı medyadaki tiraj kaybının faturası hemen çalışanlara çıkarıldı. Ücretsiz izinler, yıllık izinleri eritme taktikleri ve işten çıkartmalar birbiri ardına geldi.

### **Sendikalı olsaydık**

Tüm çelişkileri ortaya döken salgın günlerinin gazeteciler için de geride bıraktığı önemli bir soru var:

“Sendikalı, örgütlü olsaydık, haklarımız bu kadar kolay gasp edilebilir miydi?”

Yanıt zaten belli.

Üstelik sendikalı olsaydık mesleğimizin onuru olan halkın haber alma hakkını da sansürlere, baskılara karşı koruyabilirdik.

Peki, toplumun hakkını savunması gereken gazeteciler nasıl kendi haklarını savunacak örgütlenmeden mahrum kaldı. Ben 20 yıl boyunca “merkez medya”da çalıştım. Meslek hayatımın büyük kısmında sendika üyesiydim. Ancak sendikanın yetkili olduğu tek bir iş günüm olmadı. Sendikalılar olarak yetki sayısına ulaşmaktan çok uzak olduğumuz için tehdit olarak görülmüyorduk. 1990'ların başında medya patronları Aydın Doğan, Dinç Bilgin, sendikasızlaştırma hareketına başlamıştı. İşten çıkartma tehditleri ve zam teklifleriyle insanlar sendikadan istifa ettirildi. Sendika yetki çoğunluğunu kaybetmişti. Biz gazeteciliğe başladığımızda geçmişte sendika ile gelen hakları ağızımız açık dinliyorduk. İkramiyeler, çift maaşlar, erzak yardımları, patronun aklına estiğinde işten çıkartamaması...

### **Anayasal bir hakkı yasaklamak suçtur**

Anayasal bir hak olan sendika, 20 yıllık aşkın süredir Türkiye mediasında bir işten kovulma gerekçesine dönüştürülmüş durumda. Bunun son örneği Hürriyet Gazetesi'nde sendikalı olduğu için 45 arkadaşımızın tazminatsız olarak işten çıkartılması oldu. Böylece Demirören

Medya Grubu da Aydın Doğan'dan devraldığı hak gaspını devam ettireceğini ilan etti. Bu suça hükümetlerin de göz yumduğunun altını çizmek gerekiyor. Oysa dünyada çok sayıda örneği olduğu gibi sendikalı olma zorunluluğunun bir yasa ile düzenlenmesi çalışanları koruyabilirdi.

### **Örgütlenmek zorunluluk**

Bugün sendikalı olmak için e-devlette bir dakikalık bir işlem. Medya grubunu oluşturan şirketlerde çalışanların yarısından fazlasının üye olması sendikanın yetki alması ve medya çalışanlarının haklarına kavuşması için yeterli olacak. Hürriyet'teki arkadaşlarımız bunu başardığı için patronun hileleriyle engellendi. İyi bir örgütlenme korona günlerinden sonra daha da kötüleşecek çalışma koşullarına karşı tüm gazeteciler için bir zorunluluk. Hatta Cumhurbaşkanı'nın 'virüs' diyerek hedef gösterdiği ve temizleyeceğini söylediği gerçeğin peşindeki gazetecilerin özgürlüğü için de yegane güvence örgütlenmektir.

### **Hapisteki gazeteciler**

Koronavirüs günlerinde hapisteki gazetecilere yaşatılan adaletsizlik bu ülkenin basın tarihinde büyük bir utanç olarak hep hatırlanacak. 5 Mart 2020 akşamı Çağlayan'daki İstanbul Adalet Sarayı'nın önünde bekliyorduk. Yetkililer, henüz Türkiye'de Covid 19 vakası olmadığını söylüyor ama kamuoyundaki korku her geçen gün büyüyordu. Salgının Türkiye'de yayıldığı, ancak gizlendiği iddiaları yayılmıştı.

İşte o akşam susturulmak istenen iki gazeteci; Barış Terkoğlu ve Hülya Kılınç adliyenin içindeydi. Adliyenin önünde, bizim aramızda Barış Pehlivan ve Murat Ağirel de vardı. Barış Pehlivan, avukatların WhatsApp'tan yazdığı bilgileri bize aktarıyor, hepimiz çok az bir ihtimal olsa da iyi bir haber umut ediyorduk. Barışların dostluğu gazetecilikle, hakikat mücadelesiyle, bunun bedelleriyle sınanmış, kelime kelime örülmüş bir yoldaşıktır. O gece biliyor ve görüyordum; Barış Pehlivan için yoldaşı içerideyken dışarıda olmak daha büyük bir eziyetti. Kendisinin de kısa süre içinde hapse atılacağını biliyordu.

“Cezaevinde yatmış adamı, hapisle korkutamazsınız” diyor, gerçekleri savunmaya devam edeceklerini anlatıyordu. Uzun bekleyiş sırasında devlette yuvalanan yeni çete hakkında araştırma yapan gazetecilere yönelik bir kumpasın başladığını konuşuyorduk.





Fotoğraf: Twitter @serkanocakk

*Covid-19'un ilk günlerinde Demirören Holding bünyesindeki yayın kuruluşlarında çalışan muhabirler, haber takibi sonrası binaya alınmayarak bahçeye kondurulan bir konteyner'da mesailerini yapmaya zorlandı*

## **Hep haklı çıkıp hep adliye önünde olmak**

9 yıl önce de bu adliyenin önünde, duruşma salonlarındaydık. Barışlar, Odatv Davası'nın her duruşmasında gazeteciliğin suç olmadığını, yargı ile emniyette örgütlü Fetullahçıların ülke için büyük bir tehlike olduğunu ve kendilerine kumpas kurulduğunu anlatmıştı. 19 ay hapiste tutuldular. Tüm sözlerinin doğruluğunu hayat kanıtladı. Fetullahçılar ile AKP'nin kavgası sonrası kumpaslar, sahte deliller, iftiralar ortalığa saçıldı. Kumpaslarda rol alan savcı, polis ve hakimler ya firar etti ya da tutuklandı. Onlar ile suç ortaklığı yapanlar ise "FETÖ karşıtı" maskelerini takarak iktidardaki yerlerini korudu. Bütün sözleri doğru çıkan bizlerin 5 Mart 2020 gecesi yine adliye önünde olmamız aslında 9 senede bütün yaşananları özetliyordu.

Sabaha karşı Barış Pehlivan, telefonuna avukatların gönderdiği mesaja baktı ve "Tutuklandılar" dedi. Sonrası öfkeli, çaresiz bir sessizlik... Adaletin sadece toplum düzeni için yazılmış bir kurallar bütünü değil, yokluğu insanın içini yakan bir his olduğu gerçeğini damarlarında hissetmek... Ertesi gün Barış Pehlivan'ı adliyeye çağırıp hapsettiler. Bir gün sonra ise Murat Ağirel, Ferhat Çelik, Aydın Keser tutuklandı. MİT mensubunu ifşa suçlaması sadece bir bahaneydi ve herkes asıl amacın; devlette yuvalanan yeni çeteleri anlatan gazetecileri susturmak olduğunu biliyordu.

## **Maskelilerin çaldıkları adalet**

Onlar cezaevindeyken Covid 19 tehlikesi büyüdü. Virüsün cezaevlerine girmesinin sonucu korkunç olabilirdi. İktidar, kapasitesinin çok

üzerinde dolu olan hapishaneleri bir miktar boşaltmak için infaz yasasını Meclis'e sunmuştu. Diğer ülkelerde benzer af düzenlemelerinde önce muhalifler, düşünce suçluları bırakılırken Türkiye'de tam tersi yapıldı. Hatta AKP, 13 Nisan 2020 sabaha karşı MİT haberi bahanesiyle tutuklanan 6 gazeteciyi hapiste bırakmak için infaz yasasına ekleme yaptı. Maske takmış AKP milletvekillerinin gazetecileri hapiste bırakan yasadan sonra Meclis'te verdiği hatıra pozu bu ülkenin tarihinden hiç çıkmayacak bir lekedir. Ancak bu adaletsizliğe karşı basın meslek örgütlerinin, muhalefet partilerinin ve tek tek biz gazetecilerin güçlü bir ses çıkartmamış olmasını da hepimiz düşünmeliyiz.

Elbette yıllardır gazeteciler, iktidarın hedefinde. Çok sayıda gazeteci farklı bahanelerle yıllardır hapsediliyor. Bu süreç aynı zamanda gazetecilerin örgütsüzlüğünün ve sesinin kısılmasının aşamalarını da gözler önüne seriyor. Sembolleşmiş davalarla üç kumpas döneminden bahsedebiliriz.

### **Birinci kumpas dönemi**

2011-2012 yıllarında AKP ile Fetullahçılar koalisyonu yeni bir medya düzeni dizayn etmek için gazetecilere yönelik saldırılarını şiddetlendirdi. Barışlar ve diğer basın mensuplarının farklı davalarla tutuklandığı birinci kumpas döneminde gazeteciler güçlü bir tepki ortaya koymuştu. Binlerce kişinin katıldığı yürüyüşler, taslak halindeyken yasaklanan kitabı insanlara ulaştırmak için verilen mücadele ve medya ile tüm topluma gazetecilerin sesini duyurmak konusunda başarılı bir süreç yaşamıştık.

### **İkinci kumpas dönemi**

2016 yılındaki ikinci kumpas döneminde hedeflerden biri Cumhuriyet Gazetesi idi. Bu süreçte basın ve ifade özgürlüğü mücadelesindeki kan kaybı çok net şekilde gözlemlendi. Elbette bu durumda 15 Temmuz Darbe Girişimi ve sonrasında daha güçlenen baskı rejiminin etkisi vardı. Korku imparatorluğunun tuğlaları döşenirken demokrasi güçleri tepkiyi kitleselleştirmekten çok uzaktı. İki kumpas süreci arasındaki 6-7 yılda Türkiye mediasındaki büyük dönüşüm "sessizlik" yaratan bir çarpan etkisiydi. AKP yeni medya düzenini kamu kaynaklarını kullanarak inşa ediyordu. 2011'de eylemleri haber kanallarında canlı yayınlanan gazeteciler artık "ana akım medya"da küçük

haberler olarak yer alabiliyordu. 20 yıllık meslek hayatının tamamı "merkez medya"da geçmiş bir gazeteci olarak size şu özeleştiriyi yapabilirim; basın ve ifade özgürlüğü duyarlılığı olan bizler, tenceredeki soğuk suya konulmuş kurbağalardık. Birden kaynayan suyun içine atılsak sıçrar ve haykırırdık. Ama suyun kaynamasını bekleyen yalnız kurbağalar olduk. Hep mazeretlerimiz vardı: Tazminatı almak, kira, günlük hayatı idame ettirme gayeleri... Bu zaafın çevresini sinsice saran siyasal İslam iktidarı adım adım ateşi harladı. Sansür, otosansür, gazetecilerin tasfiyesi, milyar dolarlık medya satışları sonunda iktidar yıllardır hayalini kurduğu büyük tezahürata kavuştuğunu zannetti.

Ahaber yalakalığına bulanmış yeni merkez medya elbette kendi mezarını kazdı. Ancak gerçek, yeni kanallar ile insanlara ulaşmaya başladı. Ana akım medya ölürken alternatif haber mecraları eskisinden daha geniş kitlelere ulaşmaya başlamıştı.

### **Üçüncü kumpas dönemi**

Bence gazeteciler için dünyanın en güzel masalı "Kral Çıplak" olmalı. Diktatörün kendisinin bile kandığı yalanın bir çocuğun hakikat çığlığı ile yıkılacak kadar aciz olduğunu anlatır. Bir grup gazeteci o haykıran çocuk oldu, haberler, kitaplar yazdılar.

Televizyon ekranlarında konuştular. Yukarıda anlattığım gibi; gerçeği susturamayan iktidar, Fetullahçılarla ortak olduğu dönemlerin kopyası bir kumpası 2020 yılında sahneye koydu.

Gazeteciler, kendilerini ve mesleklerinin onurunu korumak için örgütlenmedikleri, etkin bir sese dönüşmedikleri sürece dördüncü, beşinci, altıncı kumpas dönemleri kapımıza dayanacak... Elbette sonunda gerçek kazanacak. Ama bu istibdat, yalan, iftira günlerinin ne kadar süreceğini bizim direncimiz ve dayanışmamız belirleyecek... ■



**Erdem Güner**  
**ÇGD Akdeniz Şube Başkanı**

## **Gazeteciliği zorbalar değil** **Gazeteciler tanımlayacak**

Edward Snowden, Julian Assange ile ilgili bir makalesinde ABD hükümetinin; iyi gazeteciliğin ruhunu, iğrenç bir suç komplosu olarak yeniden tanımlamaya çalıştığını yazdı.

Aslına bakarsanız Snowden'ın uyarısı egemenlerin, gazeteciliğin değişen doğası karşısındaki şaşkınlığına da işaret ediyor. Gazetecilik faaliyetini yeniden tanımlamak, sınırlarını keskince belirlemek, kimlerin gazeteci olduğuna, kimlerin olmadığına karar verebilmek; hatta hangi özel alanların gazetecilik faaliyetlerine kapalı olacağını da belirleyebilmek istiyorlar.

Gazeteciliğin doğası değişti. Teknik imkanlar, enformasyonun üretim ve yayım süreçlerini ucuzlattı. Böylece gazetecilik sermaye gerektirmeyen, herkesçe yapılabilir bir iş haline geldi. Vatandaş gazeteciliği kavramı çıktı ortaya. Cep telefonu ile kayıt yapabilen herkes bir nevi gazetecilik faaliyeti yürütebilir oldu.

Bilgiyi kontrol etmek isteyen iktidarlar, onun hızlıca ve kolayca yayımına imkan veren bu dönüşüme ayak uyduracak hazırlığı yapmadılar. Ancak dünyanın her yerinde ortaya çıkan hukuksuz otoriter iktidarlar, bütün güçleriyle gazetecilere saldırmaya başladılar.

Türkiye'de de baskı ve saldırıların her türüne rastlıyoruz. Snowden'ın tarif ettiğine benzer şekilde gazetecilik yeniden tanımlamak isteniyor. Gazetecilik kavramını casusluk, terörizm vb. elverişli suç kavramlarıyla aynılaştırmak veya olmadı benzeştirmek için iktidarın kurumlarıyla beraber onlarca medya organının yürüttüğü kampanyalar hala devam ediyor. Hukuksuz

gözettiler, iddianamesiz uzun tutukluluklar, tazminat davaları, hapis cezaları, ev hapisleri, pasaporta el koyma vb her türlü uygulamayla gazetecileri sindirmeye susturmaya çalışıyorlar.

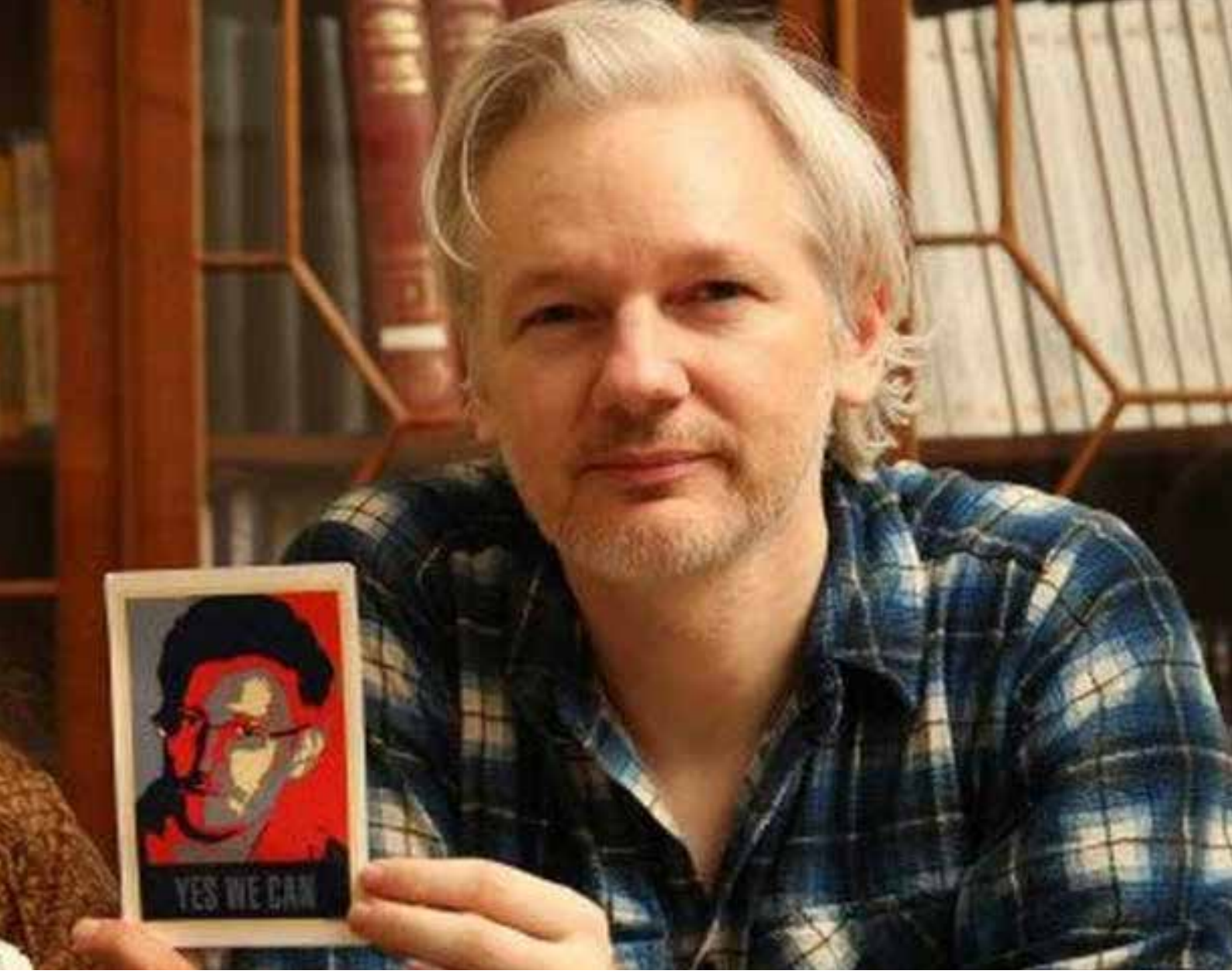
### **Ekonomik cenderede gazetecilik**

Sadece adli yöntemler değil tabii söz konusu olan. Gazetecileri ekonomik olarak da boğmaya çalışıyorlar. Gazetelerin gelir kaynaklarını yok etmekten tutun, gazetecileri tek tek hedef göstererek işsiz bırakmaya, akreditasyon uygulamasıyla meslekten men etmeye, hedefteki gazeteciyi istihdam eden kuruluşlara çeşitli baskılar uygulamaya kadar; hatta gazeteciliği farklı mecralarda yürütmenin yolunu bulan başarılı örnekleri susturmak için yeni vergiler salmaya kadar, her türlü yolu deniyorlar.

Özetle gazetecilere yönelik baskıların, meslektaşları soluksuz bırakmayı amaçlayan acımasız bir norma büründüğünü söylemek gerekir.

Buna rağmen tarihin her döneminde olduğu gibi gazetecilik yapmakta inat eden çok sayıda meslektaşımız var. İrrasyonel görünen bu durumun aslında gayet rasyonel bir şey olduğunu belirtmek gerekir. Rasyoneldir çünkü gazetecilik ruhunu taşıyan meslektaşlar, mesleğe sadece geçim kaynağı olarak bakmıyorlar. Haksızlığa, hukuksuzluğa, yalana, sömürüye ve manipülasyona karşı durma tutkusunu çalışıyorlar. Yıllardır geçinemediğini söylediği halde gazetecilik yapmaya devam eden çok sayıda gazetecinin durumunu açıklayan, bu tutkudur.





*WikiLeaks kurucusu Julian Assange Londra'daki Belmarsh Cezaevinde tutuklu bulunuyor*

## **Örgütlenme meselesi**

Geçinemeyen ve özgürce çalışma imkanı bulamayan çok sayıda gazeteci, örgütlenme ve dayanışma sayesinde meslekte kalmaya devam ediyorlar. Baskılara dayanamayıp mesleği bırakan çok sayıda gazeteci de var ve elbette onları bahsettiğimiz dayanışma çatısının dışında düşünmüyoruz. Birçok gazeteci başka sektörlerde çalışmaya yöneldi. Ama gazetecilik öyle bir alan ki görüp, duyup öğrendiğiniz ama yayınlamadığınız bir bilgi, sizi rahat bırakmaz. İçinizi tırmalar durur. O nedenle başka işlerle meşgul olan gazeteciler de zaman zaman görev başındaki arkadaşlarını arayıp istihbarat verirler. Günü geldiğinde de mesleğe dönerler.

Örgütlenme ve dayanışma her yerde olduğu gibi medya sektöründe de temel meselelerden biri ve günümüzde de önemini koruyor. Mesleğin dışına itilmiş gazetecilerin, gazetecilikte ısrar ederken bulunduğu farklı yöntemler var. Ancak

bunlardan bazıları örgütlenme konusunda bazı yeni engeller de yaratıyor. Kendi başına faaliyet göstermeyi seçip freelance çalışan, yahut mesleki faaliyete kurdukları şirket üzerinden devam eden gazeteciler ilgili yasaya tabi olarak çalışmadıkları için sendikalara üye olamıyorlar mesela.

## **Yeni-alaylılar**

İşin bir boyutunun, gazetecinin kim olduğuna kimin karar vereceği olduğundan bahsetmiştik. Maalesef bazı gazeteciler de bazı meslektaşları o "mahfuz" kümenin dışında görmeyi seçiyorlar. İnternet mecralarında ilerlemiş, "yeni-alaylı" çok sayıda gazeteciye, meslektaş saymayan gazeteciler gibi.

Geçtiğimiz günlerde Youtube kanalıyla hatırı sayılır takipçi edinmiş ve yayınları nedeniyle nedensiz ve süresiz ev hapsiyle cezalandırılmış Antalyalı bir gazeteciye ziyarete gittim. Tamamıyla sokak röportajlarına dayalı işini yapamaz hale

gelmişti. Amacım geçmiş olsun dileğinde bulunmak ve elimden gelirse dayanışma içinde olmak istediğimi söylemekti. Biraz mahcubiyetle ziyaretimi geciktirdiğim için de af diledim. Ancak ziyaret bir yana, o tarihte 15 günü bulan cezası sırasında Antalya'daki hiçbir gazetecinin kendisini telefonla bile aramadığını söyledi. Ona göre kentteki gazeteciler, kendisi gibi çalışanları o "mahfuz" kümede görmüyorlardı. Söylediklerini dinlerken mahcubiyetim arttı.

## **Dayanışma sadece iş ve ekmek için değil**

Elbette gazeteciliğin nasıl yapılması gerektiğini; mesleki etik çerçevesini, tekniğini ve yaptığımız işin yeterliliğini tartışmaya ara vermemek gerekir. Dayanışma sadece iş, ekmek ve özgürlük için değil; meslekte ilerlemek ve her birimizde eksik kalanı tamamlamak için de büyük bir ihtiyaçtır. Ama gazetecilik faaliyetinin tarihte hiç olmadığı kadar çeşitlendiği bir dönemde, bu işi yapmak adına geliştirilmiş yöntemleri ve meslektaşları bu sektör temel üzerinde ayırtırmak, herhalde önemli bir hata olacaktır.

Tam tersine gazetecilerin, hele ki şu dönemde yegâne avantajı, çokluktur. Her birimiz yalnız kaldığımızı hissettiğimizde yılınlık eğilimi kazanırken; bir araya geldiğimizde silkelenip, ayağa kalkıyoruz. Nerede imkân varsa orada çoğalmalı; orada örgütlenmeli ve her yerde var olmalıyız. Birlikte ve çok olmanın, örgütlü ve hazır olmanın ne anlama gelebildiğini, kovuşturmaya uğrayıp evinden, işyerinden alınan meslektaşlarımız iyi bilirler. O nedenle meslek örgütlerimiz için, gazetecilik faaliyeti yürüten herkesi dayanışma çatısının altına almaya; meslek örgütlerine üye yapmaya çalışmak, bugünün en öncelikli faaliyeti olmalıdır.

## **Çalışan sahipli yayıncılık**

Gazetecilerin mesleki faaliyeti sürdürmek adına yayın kuruluşunda ortaklaşa sahiplik örgütlemeleri de önemli ve saygıdeğer bir yöntemdir. Ancak bu seçeneğin ekonomik riskler getirdiği gerçeğini unutmamak gerekir. Öte yandan, Türk medyasında bugün hüküm süren otoritelerin zamanı, bir gün geçecek ve o gün oluşacak boşlukta; çalışan sahipliğindeki yayın organlarının serpilip büyüdüğünü göreceğiz. Umarız büyümenin yansımalarını "daha çok istihdamla" karşılansınlar. Böyle diyorum, çünkü daha çok istihdam yerine, daha çok karlılık tercihinin yönelerek, maalesef yok olan örneklerle şahit olduk.

Dünyada mesleğin hali, bizlerin şahit olduğu gibi karikatürize kötülük düzeyinde değilse de her yerde benzer sorunlar yaşandığını söylemek mümkün. Pek çok ülkede gazeteciler katlediliyor, hapse atılıyor, tehdit ediliyor, mesleği terk etmeleri için baskı altına alınıyorlar. Mevzu gazeteciliğe gelince, demokrasi veya tiranlık olması da fazla değişiklik yaratmıyor. Örneğin demokrasi meclisinde kimseye pabuç bırakmayan İngiltere, Julian Assange'ın ABD'ye iadesine karar verebiliyor.

İngiltere Türkiye'den hatırı sayılır gazeteci göçü alan bir ülke. Ama ülke medyasında emek sömürsü, bugünün en önemli sorunu haline gelmiş. İşsizlik söz konusu olmasa da fazla mesai çok yaygın ve gazeteciler sözleşmedeki çalışma saatlerini aşan sürelerde, bedava çalışıyorlar.

## **Gazetecilik hakkında ahkâm kesmek**

Öte yandan İngiliz medyasında örgütlülük, önemli kazanımlar elde etmiş. İngiltere'de gazetecilik yapabilmek için iletişim fakültesi mezunu olmanız yahut dünyanın herhangi bir yerinde gazeteci olarak başarılar elde etmiş olmanız bir şey ifade etmiyor. Ulusal Haber Ajansları Birliği (National Association of Press Agencies-NAPA) tarafından düzenlenen sınavı geçmeniz gerekiyor. Sınava girebilmek için de herhangi bir diploma vb. şart aranmıyor.

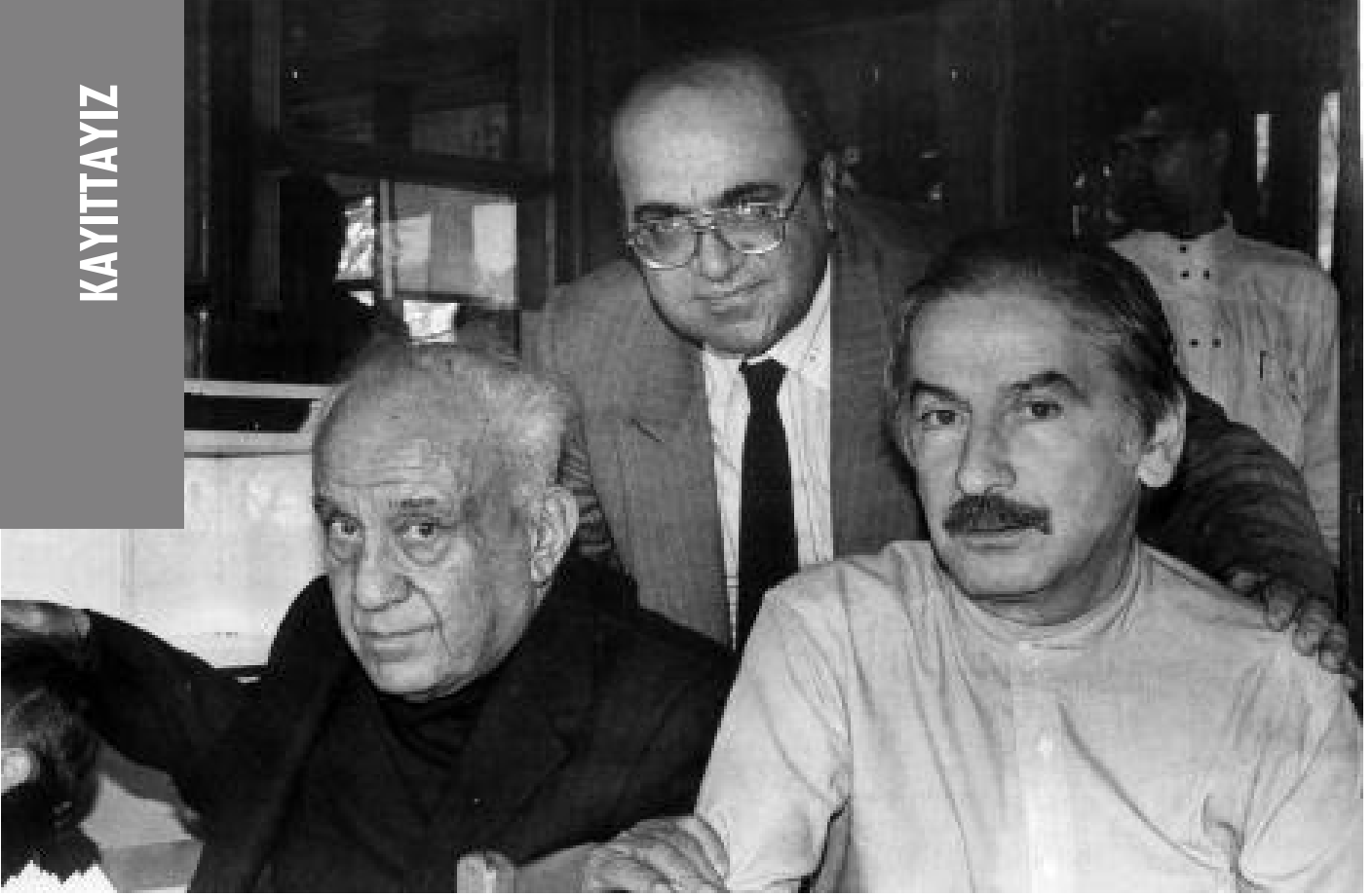
Meslek örgütünün mesleğin en can alıcı kararını verebiliyor olması, üye sayısı ne olursa olsun, muazzam bir güçtür. Yaşadığımız karanlık, bakış açımızı dumura uğratmasın diye birleşmeli, gazetecilere çizilmiş sınırları yok etmeli, daha ötesini hayal etmeli ve meslek onurunu yükseltmek için çalışmalıyız.

Türkiye'de de gazetecilik meslek örgütünün öncelikli ve nihai hedeflerinden biri, gazetecilik üzerinde ahkâm kesme hakkını/tekeli elde etmek olmalıdır.

Gazeteci kavramına sahip çıkan meslek örgütü, bu tekeli kendinde hak gören ve elde etmek için çalışan örgüt olacak. ■

# Cumhuriyet Hep Aynı “Nehirde...” Ama Haber Nerede?

KAYITTAyiz



Cumhuriyet gazetesinin uzun süre yönetimi ve başyazarlığını üstlenen Nadir Nadi ve İlhan Selçuk ile 1993 yılında bombalı bir suikastla öldürülen Uğur Mumcu birlikte

“Aynı nehirde iki kere yıkanılmaz...” mantığı, “yıkayanın” da “yıkananın” da zaman içinde değişeceğine işaret eder. Değişmeyen tek şey yıkanma ihtiyacıdır. Temizlenme ihtiyacı bitmez ve kimse temizlenmeyeceğini bildiği bir suya girmez.

Ama Cumhuriyet gazetesinde bazen aynı nehirde “iki kere” de yıkanabilir, “üç kere de...”

Cumhuriyet gazetesinde de önemli olan yıkanmak değil, yıkanma ihtiyacıdır. Soruların yanıtından çok sorunun kendisinin aranması gibi, tartışmanın bir sorunu çözmesinden çok tartışmanın kendisinin değerli görüldüğü bir “felsefe okulu” da demek mümkün.

## “Okuyorum” boykotu

Gazete içindeki tartışmaların, en azından sorunun çözümü kadar önemli olduğu ve pek çok kaynakta “kırılma” olarak tabir edilen olaydan ilki, 1991 yılında yaşanır. İlhan Selçuk-

Uğur Mumcu-Ali Sirmen-Oktay Akbal ile Hasan Cemal-Okay Gönensin-Şahin Alpay arasındaki kavga ayrılmaya dönüşür. Kavgaya, “patronlar” ve askerler de katılır. Masal gibi...

Çünkü...

Cumhuriyet gazetesi deyince akla, yazarlar gelir önce. Bir yazarın “gelişinin” gazetede sorunların birçoğunu çözebileceği yanılgısına kolayca düşülebilir. Aynı şekilde “gidişinin” de büyük zararlar vereceği...

Cumhuriyet gazetesinin haklı olarak övüldüğü özelliği “bir fikir gazetesi olmasıdır.” İkinci motto ise, Cumhuriyet gazetesi aynı zamanda “patronunun okurlar olduğu” gazetedir. O “patronlar” ve “yazarlar” 1991 yılında, gazetede fikir ayrılığını “Cumhuriyet okumuyorum, çünkü Cumhuriyet okuyorum” sloganlı bir boykot kampanyası ile kazanabilmiştir. Felsefe okulu özelliği, burada da kendisini gösterir...



Elbette her “savaşta” olduğu gibi burada da askerler vardır, muhabirler... Yani en alttakiler. Onlar da ayrılanlarla ayrılır, dönenlerle döner. Kendilerine en ihtiyaç duyulan zamanda, kendilerinden bekleneni yaparlar... Zafer, en üsttekilerin güçlerini tahkim eder. Bakışlarını keskinleştirir, yüceltir, yükseltir.

Sorunsuzmuş gibi görünen bu ilişki, yayın yönetiminde kim olduğundan, onun niteliklerinden, ekibinden daha büyük, daha önemli hale gelir. Çünkü yayın yönetimini de yazarlar ve “patronlar” belirlerler. Onları getiren de onlardır, görevlerinden alan da...

## **Sular akar, Hasan Cemal gider; Sular Akar, Can Dündar gelir**

Can Dündar gelir... Bir zamanların “Hasan Cemal” tartışması yeniden başlar. Tarih yine tekerrür eder. “Patronlar” ayağa kalkar, bir kısmı derenin bir kıyısına geçer, diğeri karşı kıyıya. Yazarlar ayağa kalkar, bazıları bir kıyıya, bazıları karşıya. Muhabirler, en alttakiler; artık hangi tarafı isterlerse...

Gelen, gazeteyi ekibiyle yönetmeye başlar tüm tartışmaları ile birlikte. Terörist saldırıya uğrayan Charlie Hebdo Dergisi’nin tıpkı basımı tartışması... MİT Tırları haberleri tartışması... Birbirini izleyen tartışmalar, gazete içinde kimi kırılmalara neden olur. Hükümetin yargı eli, gazetenin içindedir yine. Genel Yayın Yönetmeni Can Dündar ve Ankara Temsilcisi Erdem Gül tutuklanır.

Buraya kadar tüm yaşananlarda, “yıkılmak istenen dere” tartışmasında değişmeyenin yıkanma ihtiyacı olduğu gibi; değişmeyenin “haber ihtiyacı” olduğu unutulmamaya çalışılır. Çünkü nihayetinde ortadaki bir “haberdir.” Onun suç olup olmadığı başka bir tartışmadır. Suçlanan da savunulan da “gazeteciliktir.”

Aradan zaman geçer. Gazetenin üzerindeki “yargı eli” konumunu güçlendirir. Bu kez hedef, “yazarlardır” ve vakıf yöneticileridir. Bu yargılamada da suçlanan ve savunulan gazeteciliktir. Haber kaygısı, gazete içindeki tartışmaların ortasındadır. Gazetecilik, gazete içinde ayakta tutulmaya çalışılır.

## **Muhabirler belki de ilk kez tartışmanın içinde, ama...**

Tüm sancılı tartışmalar ve acılı hapisane süreci

devam ederken Cumhuriyet Vakfı’nın Şubat 2014 tarihli toplantısı ile ilgili mahkeme süreci tamamlanır. Alev Coşkun; ‘yönlendirildiği’ yönündeki sert tartışmalara neden olan bir yargı kararı ile vakfın yönetimine gelir.

Cumhuriyet gazetesinde, ceza yargılaması ile vakıf dava sürecinin birbirine paralel yürüdüğu bu dönemde, altını kalın çizgilerle çizmemiz gereken bir gelişme yaşandı.

Bu gelişme, gazetenin yargılanan yöneticileri ile vakıf yönetimi seçimlerini yargılamaya açan grup arasındaki kavganın, en alttakilere, muhabirlere yansımasydı. Bazı muhabirler, en tepedeki iki grubun “barışması”, “kaynaşma” için bir bildiri kaleme alır. Ancak bildirin, daha imza aşamasındayken Türkiye gazetesindeki bir köşede yer alması, Cumhuriyet içinde olup bitenlerde siyasetin parmağının olduğu eleştirilerini güçlendirmiştir.

Muhabirlerin tartışmanın içine girmesi ya da “çekilmesindeki” önemli nokta, tartışmanın içindeki “haber hassasiyetinin” yok olmaya başladığını da gösterdi. Çünkü muhabirler, belki de ilk defa yönetim tartışmasının içine girmişti; onlar içine girdikçe “yönetimde”, “yazarlarda” ve tüm tartışmada önemli olanın habercilik olduğu vurgusu zayıfladı.

Bu zayıflama kendisini en çok; gazetenin içinden, gazetecilik tarifi içinde haber değeri tartışılmayacak pek çok konunun artık “görülmemeye başlandığına” ilişkin itirazların yükselmeye başlamasında gösterdi.

Yeni yönetimin, yönetime gelişi sürecinde başlayan tartışma; yönetimin değişmesi ile birlikte “ayrılıkların” önünü açtı. Pek çok eski yönetici, yazar ve muhabir; göreve “bu şekilde” başlayan yeni yönetimle çalışamayacağını bildirdi, gazete ile yollarını ayırdı.

Yeni yönetimin kadro ihtiyacının; “barışma”, “kaynaşma” bildirisine imza atanlarla karşılanmasından daha doğal bir sonuç yoktu. Yeni yönetim, önce yine savaşçıları öne sürmüştü.

Cumhuriyet’teki tartışmalar için yine yeniden kaynak bulunmuştu. Türkiye Gazeteciler Sendikası’nın, belki de dünya sendikacılık tarihinde görülmemiş bir süredir devam eden “grevi” sonlandırmak için harekete geçti. Bu sendikal hareketlilik, bir süredir “buzdolabına kaldırılan” tartışmayı yeniden gündeme getirdi.

# Cumhuriyet



*Birçoğu mesleğe Cumhuriyet gazetesinde başlayan ve uzun yıllar çalışan gazeteciler, yönetimin işten çıkarma kararını protesto ederken*

Günden güne güçlenen “yeni yönetim”, sendikal mücadele içinde olan ve aralarında yöneticilerin de olduğu pek çok çalışanın işine son verme kararı aldı. Yönetim savunmasını “ekonomik sorunlar” üzerine kursa da çıkarılanların “sendikal şapkaları” dikkatlerden kaçmadı. Devam eden tartışma içinde pek çok yönetici, pek çok muhabir ve pek çok yazar, yönetimin sendika karşısındaki tutumunu eleştirerek; kendisine yeni bir yol çizme kararı aldı.

Yeni yönetiminin hedefindeki isimler, yani yollarını ayıranların bir kısmının ortak özelliğinin, “barışma talepli” bildiriye imza atan isimler olması dikkat çekiciydi. Belki de ilk kez yönetim tartışmasına “özne” olarak katılan en alttakiler, bu kez sıranın kendilerine geldiğini düşünmüştü, “haklıydılar...”

Çünkü bir kere “haber kaygısı” zayıflamıştı. Yeni yönetimin dünyaya bakış açısını, ideolojiyi, siyasi olaylar karşısındaki tutumu, kimi kavramları haberin önüne koyduğu yönündeki şikâyetler; daha önce “barışmalarını” istedikleri “yöneticiler” grubunun kendilerine yönelmesine varmıştı.

Kopuş, neredeyse kitlesel oldu. Genel yayın yönetmeninden yazı işleri müdürlerine, editörlerden sayfa şeflerine gazetenin “beyni” ayrılmıştı.

Gazeteden ayrılan kişilerin sosyal medya notları, tüm bu tartışmaların aslında bir gazetenin içinde gelip geçen bir yönetim tartışması olmadığını, yaşananların “haber” ile “gazetecilik” ile ne kadar iç içe olduğunu gösteriyordu.

Buraya kadar yaşananlara ilişkin bu yazılanlar, koskoca Cumhuriyet gazetesi tarihi içindeki tüm tartışmaları tüm yönleriyle aktaramaz, yanlış ve sübjektif değerlendirmeler de içerebilir. İtiraz mümkündür. Ama habercilik refleksinin, tüm bu yaşananların ardından zayıfladığını düşünmek, birer okuru olarak “patronu” olduğunu “sandığımız” için hakkımız olmalıdır. Her değerlendirme yanlışlanabilir. Kategorileştirmek, yanlış düşünmenin ilk adımıdır. Ama gazeteden ayrılanların yaptığı şu paylaşımlar, endişeye hak verecektir:

“Gazetede artık KHK’lıların haberlerini görmek yasak. HDP haberleri birinci sayfadan verilmiyor. İHD, TİHV için ‘sakıncalı kuruluşlar’ deniliyor.”

Bir mesajda, “Haber merkezi bomboştur, gazeteyi stajyerler çıkarmaya çalışıyordu” denilmişti. ■



Nazan Özcan

## **BBC Grevi**

### ***İşimi seviyorum, maaşımdan nefret ediyorum***

Nasıl bir soğuk! Ayaz insanın suratına vurunca, keşke dışarı çıkmasaydım diye düşündürüyor. Ama sonra “hayırlı bir iş için” gittiğimi hatırlayıp daha hızlı yürüyüp ısınmaya çalışıyorum. Dayanışma ısıtır çünkü. Orda bekleyenler kim bilir ne kadar üşümüştür üstelik.

Ama vazgeçmeyeceklerini de adım gibi biliyorum. Gümüşsuyu caddesinin sol tarafından ilerleyip bir marketin önündeki “BBC Grevi”ne ulaşıyorum. Meslekten tanıdığım birçok arkadaşım orda, bir de yeni tanıştığım genç gazeteciler.

Güleryüzlerle karşılıyorlar.

#### **BBC’de grev var**

Üşüyorlar belli, ama hepsi iyi ve inançlı. Grevin 4. günü. Apartmanın girişinde 14 Ocak’ta asılan kocaman bir pankart var:

“Bu iş yerinde grev vardır” yazıyor. Birkaç A3 kağıdına da “BBC’de grev var” yazılmış, masaya ve kocaman bir sütuna bantlamışlar. Masanın hemen yanında büyük bir ısıtıcı var, ödünç alınmış. Bir de küçük bir ısıtıcı.

Etrafı sarılmış, 15 kadar insan daha havalı olsun diye grevci diyelim, ısınmaya çalışıyor. Masanın üzerinde ziyaretçilerin ya da kendilerinin getirdikleri yiyecekler.

Bütün o ısıtıcılara, çaya kahveye ve kat kat giyinmeye sabah 9, akşam 5’e kadar orada durmak hiç kolay değil tabii. BBC’li 12 grevci, hakları için şikâyet etmeden duruyor ama.. “Arada denizden esiyor rüzgâr, burası da tam boğaz, öyle bir fena oluyor ki, hepimiz şu sütunun arkasında penguen gibi diziliyoruz korunmak için” diyor aralarından biri. Elbette bir gazeteci olarak kiminle konuştuğumu biliyorum. Ama bir sorun var. Eğer isim vererek konuşurlarsa, BBC işten atabilirmiş. Greve ya da grevcilere haneler getirecek değiliz. Mesele anlatmaksa, gazeteci olarak anlatmanın bin yolunu buluruz. Marifetimiz bu.

#### **13 yıl aradan sonra ilk grev**

BBC grevi 2009’daki (hey gidi günler hey) Sabah - ATV greviden sonraki basındaki ilk grev. Yani aradan 13 yıl geçmiş basın dünyası grev görmeyeli. Hatta söylediklerine göre üzerlerine giydikleri Grev Gözcüsü yazan önlükler bile o grevden kalma imiş. İçimden Sabah’taki grevde o önlüklerden biriyle gördüğüm ve berbat bir şekilde öldürülen gazeteci Nuh Köklü geçiyor. Hala hakkını almak için inatla mücadele edenler var Nuh, bitmiyorlar işte, ne güzel!

Meslektaşlarının soğuktan donmayayım diye elime tutuşturduğu sıcak kahveyle konuşulanlara kulak misafiri oluyorum.





2009 yılında Sabah-ATV yayın grubunda gerçekleştirilen grev kapsamında TGS üyelerinin yaptığı yürüyüş

## Talepleri

Tabii ki grevdeki ana mesele, talepler. Günlerce sürecektir grevin sebebi kötü çalışma koşulları ve maaşlar. Zaten ellerindeki küçük kartonlarda "I love my job, hate my wage/ İşimi seviyorum, maaşımdan nefret ediyorum" yazıyor. İşveren anlasın diye! İngilizce de anlar mı?

Patronun iyisi kötüsü olmadığı gibi Türkiyelisi ya da Britanyalı da olmuyor elbette. Olsa olsa Britanyalılar daha kibar sömürüyorlar emeği.

Talepler aslında basit. Şöyle:

*"Taleplerimizin başında, çalışanların maaşlarının enflasyon karşısında erimesinin önüne geçecek bir zam talebimiz var. Bunun dışında aralarında yemek desteği gibi, sağlık sigortasının aileleri de kapsayacak şekilde genişletilmesi gibi bazı yan haklar da var"* diyor sendika yetkilileri.

BBC'nin talepler karşısındaki en önemli argümanı ise "kurumun finansal olarak zor bir dönemden geçtiği ve kurum içinde önemli kesintilerin yapıldığı" olmuş. Ne kadar tanıdık değil mi?

## Bu enflasyonda

Sendika yetkilisi devam ediyor: *"Bu argümana karşı söylenecek birçok şey var ancak en önemlisi ise şu:*

*BBC bütçesini sterlin üzerinden yapıyor.*

*Sterlin de son bir yıl içinde TL karşısında yüzde 50'den fazla değer kazandı.*

*Maaşlar ise TL üstünden ödeniyor. Dolayısıyla BBC taleplerimizi yerine getirse de bu, mevcut bütçesini pek etkilemeyecek."*

Ama getirmiyorlar. Tabii işin garibi Britanya'da BBC çalışanları maaşlarını sterlin olarak alıyorlar, ama buradakiler sanki her gün aynı emeği harcamıyormuş gibi, sabitlenmiş Türk lirasıyla ve düşük maaşla çalıştırılıyorlar.

Bir de basın açıklamasında söyledikleri var: *"Resmi enflasyonun yüzde 14,6 olduğu 2020'de İstanbul'daki çalışanlarına yüzde 7 zam yapan BBC işvereni, 2021'de de benzer bir teklifle masaya geldi."*



*Özlük haklarında düzenleme isteyen İstanbul'da BBC Türkçe'de çalışan gazeteciler, taleplerine işverenlerden olumlu yanıt almamaları üzerine greve çıktı*

Bir de şunu eklemişlerdi: "TÜİK'in yüzde 36 enflasyon açıkladığı, ancak bağımsız ekonomistlerin oranı yüzde 82 olarak hesapladığı bir ortamda, BBC görüşmeler sonunda yüzde 20 zam önerdi." Ve normal olarak BBC çalışanlarına bu teklif yeterli gelmedi.

### **Altı aylık mücadele**

Elbette, bu greve gelene kadar epey uğraştılar. Toplu İş Sözleşmesi (TİS) süreci 2021 Ağustos'unda başlıyor.

İşveren temsilcileri TİS'e, çalışanların taleplerini asgari düzeyde dahi karşılamayan bir teklifle başlıyor. İlerleyen dönemlerde de tekliflerinde yaptıkları değişiklikler çalışanlar tarafından tatmin edici bulunmuyor.

İşverenin taleplerine kulak tıkaması, grev kararına kadar geliyor. Yani aslında geride 6 aylık

bir mücadele var. Konuşmalarda "Kötü kalpli bir işverenle karşı karşıyayız" cümlesi geçiyor.

Hangisi değil ki?

Dediklerine göre BBC, yakın geçmişte benzer ekonomik sıkıntılar yaşayan bazı ülkelerin bürolarında çalışan elemanlarına ekonomik koruma politikaları uygulamış.

Çalışanların maaşlarını yabancı kura döndürmüş ya da enflasyon ve üzeri maaş düzeltmesi yapmış. Nedense Türkiye ofisine yapmamakta ısrarlı. Grevciler de bunu ayrımcılık olarak yorumluyor.

Şunu da ekliyorlar:

*"Türk lirasındaki değer kaybı nedeniyle İstanbul'daki maaş masrafları neredeyse yarı yarıya azalan BBC'den çalışanlarının emeklerine saygı duyan, adil bir teklif beklemek hakkımız."*



## **BBC merkez BBC İstanbul ayrımcılığı**

Hayır insan merak ediyor. BBC Merkez'de çalışan gazetecilerle İstanbul Ofisi'nde çalışanlar arasında ne gibi bir fark olabilir ki? Emek aynı emek. Şöyle anlatıyorlar onlar da:

*"BBC merkezinde çalışan meslektaşlarımız İngiltere'nin çalışma yasalarına göre çalışıyor. Dolayısıyla çalışma yasalarının ayrı olmasından kaynaklanan bazı farklılıklar var. Bununla birlikte, bundan bağımsız olarak merkez ofis ile yerel ofisler arasında ve de yerel ofislerin kendi aralarında, eşit işe adil yaşam standardı ilkesine uygun olmayan bazı farklılıklar görüyoruz."*

Bir kadın olarak eşit işe eşit maaş istediğim ve asla ulaşamadığım yıllar gözümde beliriyor.

Meslektaşlarımın bu soğukta günlerce bekleyecek olması, o kararlılık, o inat, birden gururlu hissettiriyor. Evet eşit işe eşit maaş! Herkese!

### **"Başaracağımıza inanıyoruz"**

Yine elime kahve tutuşturuyorlar. Esen rüzgarda ısınmak ne mümkün ama "Burada muazzam bir dayanışma var" diyorlar. Devam ediyor grevcilerden biri: "Hava soğuk. Yer yer kar yağıyor. Buna rağmen hepimiz sabahtan akşama kadar grev alanındayız".

Arada zıplayarak ısınmaya çalışıyorlar. Direnme enerjisi burdan geliyormuş.

Neler hissettiklerini soruyorum; cevap şöyle:

*"Grubun tamamına yakını hayatında ilk kez bir grev deneyimi yaşıyor. Mücadelemizi çok meşru buluyoruz."*

*Biz, sorunun grev aşamasına gelmeden çözülmesi için elimizden gelen çabayı gösterdik. Ancak işveren temsilcileri taleplerimize kulak vermedi."*

*Bu aşamada greve gitmekten başka çaremiz kalmadı. Hepimiz için çok özel bir deneyim oldu bu grev. Çok ama çok şey öğrendik. Başaracağımıza inanıyoruz."*

### **Dayanışma ziyaretleri**

Başaracaklar, çünkü başka yol yok. Güvencesiz, boğaz tokluğuna çalışan binlerce gazetecinin de umudu olacaklar. Bu yolu yürürken, yalnız da değiller.

Grev alanına sürekli ziyaretçiler geliyor, destek için. Hatta taa Ankara'dan gelenler bile olduğunu söylüyorlar:

*"Grev alanına ziyaretler müthiş."*

*Örneğin bu karda kışta Ankaralı bir grup meslektaşımız minibüs ayarlayıp günübirlik ziyaretimize geldiler."*

*İzmir'den Van'a birçok kentten gazeteci dayanışma mesajı yolluyor. Mesleki alan dışından da ziyaretimize gelenler oluyor. Çok memnunuz."*

*"Kararlıyız, kazanacağız"*

Elbette herkesin merak ettiği soru: Grev ne kadar devam edecek?

BBC işvereni çalışanların taleplerine makul bir öneriyle gelinceye kadar.

Yani mücadeleye ve soğuğa kararlılıkla meydan okumaya devam. Kazanacaklarına inançları tam, kara kıştan korktukları da yok.

İsrarla tekrarladıkları şu:

*"Kararlıyız, kazanacağız, çünkü haklıyız. Gazetecilerin birlikte güçlü olduklarını bir kez daha göstereceğiz."*

## **Altı aylık Toplu İş Sözleşmesi sürecinde talepleri kabul edilmeyen 12 BBC Türkiye ofisi çalışanı 14 Ocak'tan beri grevde.**

**Soğukta, yağmurda, karda taleplerini almak için direniyorlar.**

*Not: Dergi yayımı için son hazırlıkların yapıldığı saatlerde BBC çalışanlarının 14 Ocak'ta "adil ücret" talebiyle başlattıkları grev, 29 Ocak tarihinde anlaşmayla sonuçlandı. Anlaşma kapsamında gazeteciler yüzde 32 zam ve ek haklar kazandı.*





Özlem Akarsu Çelik

## Medyada “Ah o eski güzel günler!..” aldatmacası

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi adı altında sürdürülen tek insan rejiminin baskıcılığı tırmandıkça eskiye güzelleme arttı. Medya içinde de sık sık “Ah o eski güzel günler!” diyenlere tanık oluyoruz. Soralım mı “hangi eski güzel günler?”... Bu söylemi tekrarlayıp duranların çoğunluğunun 90’larda gazetecilik yaptığını hatırlayarak oradan başlayalım. Öncesi darbe ve daha öncesi sıkıyönetim yılları...

Eski adıyla Basın Yayın Yüksek Okulu, sonradan aldığı adla İletişim Fakültesi (AÜ)’ndeki öğrenciliğim sırasında (90’larda) stajyer olarak girdiğim ve daha sonra profesyonelleştiğim medyanın o günleri de pek iç açıcı değildi. Nasıl olsun ki! Vatandaşlar kırk katır mı, kırk satır mı cenderesine hapsedilmişti.

Öğrenci hareketi 90’lı yılların ortalarında “paralı eğitime hayır!” sloganlarıyla eylemlerini sürdürürken dönemin İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı Aysel Çelikel öğrencilere, “Sekiz milyon çok yüksek bir miktar değil. Üniversiteye girebilmek için özel liselere, dershanelere onca para ödediniz. Siyaset yapıyorsunuz!” diyordu (Cumhuriyet, 9 Şubat 1996). Gazeteler, Meclis’te “Harçlara Hayır” pankartı açtıkları için sorguda işkenceye maruz bırakılan ve Devlet Güvenlik Mahkemesi’nde yargılanarak haklarında toplam 96 yıl hapis cezası istenen üniversite öğrencileri için “Kalemler terör çetesi” manşetleri atıyordu. Davayla ilgili Cumhuriyet ve Radikal gibi gazetelerde kamuoyunu doğru bilgilendirecek haberlere geniş yer verilse de öğrenciler birçok medya kuruluşu tarafından hedef gösteriliyordu.

Hatırlayalım, ana akım televizyonların ana haberlerini sunan “erkek” haberciler arasındaki yarışta Reha Muhtar “kendine has” tarzıyla dikkat çekiyordu. Birçoklarının dediği gibi “Reha Muhtar’ın haberleri, haberden başka “her şeye” benziyordu”. İşte Show TV’deki o Reha Muhtar, harç protestocularıyla Sabancı suikastı arasında bağlantı kurarak kamuoyunu öğrencilere karşı yönlendiriyordu (Ayşen Uysal, Kalemler Çete Örneği, Birikim Dergisi, Haziran 2001).

Doksanlı yılları, suikastlar başta olmak üzere devlet ve onunla işbirliği yapan çeteler eliyle işlenen ve cezasız bırakılan suçlar nedeniyle “karanlık yıllar” olarak anıyoruz. 90’lı yıllarda aralarında Çetin Emeç (7 Mart 1990 İstanbul), Turan Dursun (4 Eylül 1990 İstanbul), Cengiz Altun (25 Şubat 1992 Batman ), İzzer Kezer (23 Mart 1992 Cizre), Musa Anter (20 Eylül 1992 Diyarbakır), Uğur Mumcu (24 Ocak 1993 Ankara), Ferhat Tepe ( 28 Temmuz 1993 Bitlis) , Metin Göktepe (8 Ocak 1996 İstanbul), Kutlu Adalı (8 Temmuz 1996 Kıbrıs) ve Ahmet Taner Kışlalı (21 Ekim 1999 Ankara)’nın da bulunduğu 37 gazeteci/gazete yazarı öldürüldü. Bu süreçte en ağır bedeli “özgür basın” olarak adlandırılan Kürt basını ödedi. Çok sayıda gazetecinin yanı sıra gazete dağıtımcısı da hedef alındı. Özgür Gündem gazetesinin İstanbul ve Ankara büroları bombalandı(1994).

Hafızamıza JİTEM’den(Jandarma İstihbarat ve Terörle Mücadele) “Beyaz Toroslar”a kadar ölümü çağrıştıran sembollerle kazınan 90’larda



## ***Kalabalık Kahvaltı***

Sabahın körü. İslam'ından-bulmuş-İstanbul'da  
rüyamın orta yeri. Tak tak takur tıkırtılar. Baskın  
mı var?.. Haaa, 1 perikızı kahvaltı hazırlıyor  
15 kişilik kalabalığa: O, ben, sağa sola gizli polisler,  
Edik ile Büdük kedi, 7 de iyi huylu hayalet var  
neredeyse 4 yıldır vurulduğu yerden ayrılmayan.

*Gezi Parkı rüyasındayken/İstanbul, 2017*

## ***Başka Ufuklar***

Gidiyorum buralardan.  
Oralardan, şuralardan da. Yetiştim kalktım, gidiyorum.  
"Sayılmaz senin yazdığın" desin isterse kalan.  
Perde aralığından seyretsin geçen hayatı, oturma-odasından.  
Haliniz hal değil üstadım, diyesi olsam.  
Diliniz dilim değil: "Haddini bil, haddiniiii!  
Sen kimsin yahu, haa? AMK haini! Huu?" desin bana.  
Kırmızı çiçeklerin cümlesi fişkırsa da bu topraktan eyyy,  
ben buralara gö-mül-mey'-ce'-im.  
Karaya dümen kırası gelmeyen gemi gibi  
başka ufuklara yelken açarak yine ora buradan,  
şuradan da... *U'uff! Daraldım. İçim daraldı kardeşim. Uuuu!*  
*Daraldıkça daralan şu TAŞ kalpli taşşralardan,*  
*gidiyorum buracıklardan.*

*Ne Cambridge ne İstanbul ne Lefkoşa:  
Atina, 2017*

## ***RJV, 9 EKİM 2019***

Bana isabet etmeyen kurşunu arıyorum. Kaç yıl var  
dönüp duruyorum, nereye gitti o kurşun?  
Herkes öldürüldü, ben kaldım. Geri istiyorum  
kurşunumu. *Hayat daha kısa burada, kuşlar  
vuruluyor...*

**Mehmet Yaşın**





OLAYLARA AIT DİĞER FOTOĞRAFLAR SAYFADA

Milli Ordu özlemleri

konuşma

# DEĞİŞTİRDİ

TAYİN VE YER DEĞİŞTİRENLER DUNKU RESMİ GAZETEDA YAYINLANDI

KRİZ olunca intihar etti

## Bayıldılar... Boğuldular...

Sakarya'nın Yuvalak köyünde uçaklardan fırlanan bir manda, 5 yaşında bir çocuğu boynuzlayarak öldürdü.

**AMERİKA'DA KRİZ**

Türk-İş'in Demislaya yaptığı müracaat inceleniyor

**AYBAR İSTANBUL'DAN ONSEÇMİFRE KATILİYOR**



## gelmezse görevden alınacak

Üniversiteler kanun tasarısı son şeklini aldı

**ANAHTAR DELİĞİNDEN**  
**Suna SAN PAŞAZADE**



**Tabanca öğrencinin duruşmasında bir grup adliyyeyi işgal etti**



**Ege Üniversitesi talepleri yurt dışındaki yolları tuttular**

**Baba lira başına iki kuruşluğa düşen altınla evli bir adamın nikâhı ile veriyordu**

**YÜRÜTME KURULU**



**"Niyelim korkutmak idi, birden suurumu"**



Bu dergi, Avrupa Birliğinin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla Çağdaş Gazeteciler Derneği sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliğinin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir



iletişim: cagdasdergi@gmail.com